

เอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์)

ปีพุทธศักราช ๒๕๖๗

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

โรงเรียนบ้านวังบวบ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม
เอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษา
โรงเรียนบ้านวังบวบ พุทธศักราช ๒๕๖๗
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑
(ฉบับปรับปรุง ๒๕๖๐)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

การจัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนบ้านวังบวบ (ฉบับปรับปรุง ๒๕๖๗) ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) พัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต และในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านวังบวบ ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๖๗ ฉบับนี้ จัดทำเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวังบวบ บุคลากรโรงเรียนบ้านวังบวบ ประชาชน ตลอดจน พ่อแม่ ผู้ปกครอง และนักเรียนที่ช่วยให้การจัดทำหลักสูตรเล่มนี้ มีความสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาต่อไป

โรงเรียนบ้านวังบวบ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	๗
ส่วนหน้า	๑
- วิทยาลัย	๒
- หลักการ	๒
- จุดมุ่งหมาย	๓
- สมรรถนะของผู้เรียน	๓
- คุณลักษณะอันพึงประสงค์	๔
- สาระมาตรฐานการเรียนรู้	๕
- คุณภาพผู้เรียน	๗
ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง	๙
- สรุปตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง	๑๐
- ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง ตามสาระและ	๑๑
มาตรฐานการเรียนรู้และระดับชั้น	
คำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างรายวิชา	๓๔
ส่วนท้าย	๗๒
- การวัดและประเมินผล	๗๓
- สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้	๗๕
- อภิธานศัพท์	๗๗
ภาคผนวก	๙๙
- คำสั่งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตร	๑๐๐

วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล การอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติและสังคมโลก

หลักการ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับ บริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระ ต่างๆ ไว้ ดังนี้

๑.ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ ร่วมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนร่วม

๒.หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทำงานวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

๓.เศรษฐกิจศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔.ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทำงานประวัติศาสตร์ วิธีการทำงานประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

๕. ลักษณะของโลกทำงานกายภาพ ลักษณะทำงานกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทำงานภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ การเชื่อมโยงระหว่างกัน ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทำงานธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จุดมุ่งหมาย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ และผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์ของ คุณภาพผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. มีคุณภาพตามเกณฑ์ของคุณภาพผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม
๒. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง
๓. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมี ทักษะชีวิต
๔. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
๕. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และ การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๖. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง มีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมใน การใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม ร่วมทั้งการเจรจา ต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อ ตนเองและสังคม
๒. **ความสามารถในการคิด** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การ คิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีในด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทำงานเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย นิยมไทย ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาเคารพเทิดทูนศาสนา แสดงความจงรักภักดี เทิดทูนพระเกียรติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์

๒. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่นร่วมตลอดทั้งต่อหน้าที่การงาน และคำมั่นสัญญา ความประพฤติที่ตรงไปตรงมาและจริงใจในสิ่งที่ถูกที่ควร ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมร่วมไปถึงการไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกงและไม่หลอกลวงนอกจากนี้แล้วความซื่อสัตย์สุจริตยังร่วมไปถึงการรักษาคำพูดหรือคำมั่นสัญญาและการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเองด้วยความรับผิดชอบ และด้วยความซื่อสัตย์ไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องด้วยการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตนี้จะดำเนินไปด้วยความตั้งใจจริงเพื่อทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วงด้วยความระมัดระวัง และเกิดผลดีต่อตนเองและสังคม

๓. มีวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ ข้อตกลง กฎหมายและศีลธรรมการรู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง ข้อบังคับระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามยอมนำมาซึ่งความสงบสุขในชีวิตของตนความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมและประเทศชาติ

๔. ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง การค้นคว้าหาความรู้หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

๕. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การมีความพอดีในการบริโภค ใช้ทรัพยากรและเวลาว่างให้เป็นประโยชน์คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนใช้จ่ายตามความเหมาะสมรู้จักการเพิ่มพูนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ดูแลรักษาบูรณทรัพย์ของตนเอง มีการเก็บออมเงินไว้ตามสมควร

๖. มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง การศึกษาเรียนรู้เพื่อหาข้อเท็จจริง ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่ความจริงในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ หรือต้องการหาคำตอบเพื่อนำคำตอบที่ได้นั้นมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การยกระดับความรู้การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือนำมาสรุปเป็นความจริงได้

๗. รักความเป็นไทย หมายถึง เข้าใจ ห่วงแหนความเป็นไทยซึ่งถือเป็นต้นทุนทำงานสังคม ทำให้ทุกศาสนา สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติโดยต้องมีการดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริตเป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความมีกิริยามารยาท การปรับตัว ความตรงต่อเวลา ความสุภาพ การมีสัมมาคารวะ การพูดจาไพเราะ และอ่อนน้อมถ่อมตน

๘. มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทำงานจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทำงานสังคมและสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกันเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา ได้แก่ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนร่วมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนร่วมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนร่วมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ ดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส.๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทำงานเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทำงานเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทำงานเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทำงานประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทำงานประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และดำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะทำงานกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน ใช้แผนที่และเครื่องมือทำงานภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทำงานภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทำงานกายภาพที่ก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทักษะและกระบวนการทำงานสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องเรียน ทั้งนี้เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ว่าด้วย การอยู่ร่วมกันบนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การเชื่อมโยงทำงานเศรษฐกิจซึ่งแตกต่างกันอย่างหลากหลาย การปรับตัวเองกับบริบทสภาพแวดล้อม ทำให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ มีความสามารถทำงานสังคม มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามในแต่ละด้านดังนี้

๑. ด้านความรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญๆ ในสาขาวิชาต่างๆ ทำงานสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น โดยจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ หรือสหวิทยาการ

๒. ด้านทักษะและกระบวนการ ในการเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ผู้เรียนควรจะได้พัฒนากระบวนการต่างๆ จนเกิดทักษะและกระบวนการ ดังนี้

- ทักษะการคิด เช่น การสรุปความคิด การแปลความ การวิเคราะห์หลักการและการนำไปใช้ ตลอดจนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- ทักษะการแก้ปัญหา ตามกระบวนการทำงานสังคมศาสตร์ กระบวนการสืบสอบ เช่น ความสามารถในการตั้งคำถามและการตั้งสมมติฐานอย่างมีระบบ การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบสมมติฐานและสรุปเป็นหลักการ
- ทักษะการเรียนรู้ เช่น ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้โดยการอ่าน การฟัง และการสังเกต ความสามารถในการสื่อสารโดยการพูด การเขียน และการนำเสนอ ความสามารถในการตีความ การสร้างแผนภูมิ แผนที่ ตารางเวลา และการจัดบันทึก รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้
- ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงาน กลุ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่ม ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบ สร้างสรรค์ผลงาน ช่วยลดข้อขัดแย้งและแก้ปัญหาของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยม เกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม มีความผูกพันกับกลุ่มรักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา และการปกครองของศาสนา และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๔. ด้านการจัดการและการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ เมื่อบริบทในภาพรวม แล้วจะพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและสังคม วัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดีแล้ว ยังช่วยให้หน้าความรู้ทำงานจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคมได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

คุณภาพผู้เรียน

รายวิชาพื้นฐาน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

๑. มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

๒. มีทักษะกระบวนการและมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

๓. มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทำงานเศรษฐกิจได้สอดคล้องกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

๔. รู้และเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นสูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

๑. มีความรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ร่วมทั้งการเมืองการปกครอง และสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็น ประเทศไทย

๒. มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตน นับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

๓. ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทำงานประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์

๓. รู้และเข้าใจแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคตสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

ตัวชี้วัดระหว่างและ
ตัวชี้วัดปลายทาง

สรุปตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้น	ตัวชี้วัดทั้งหมด	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง	หมายเหตุ
ป.๑	๓๑	๒๒	๙	
ป.๒	๓๔	๒๒	๑๒	
ป.๓	๓๙	๓๐	๙	
ป.๔	๓๘	๒๖	๑๒	
ป.๕	๓๖	๒๒	๑๔	
ป.๖	๓๙	๒๔	๑๕	
ม.๑	๔๕	๒๗	๑๘	
ม.๒	๔๕	๓๐	๑๕	
ม.๓	๕๐	๓๓	๑๗	
ม.๔-๖	๖๑	๔๒	๑๙	
รวม	๔๑๘	๒๗๘	๑๔๐	

ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๑/๑ บอกพุทธประวัติ หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือโดยสังเขป	ส ๑.๑ ป.๑/๓ บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
	ส ๑.๑ ป.๑/๒ ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และ ข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๑/๔ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๑/๑ บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถานของ ศาสนาที่ตนนับถือ	ส ๑.๒ ป.๑/๓ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง
	ส ๑.๒ ป.๑/๒ แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๑/๑ บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	ส ๒.๑ ป.๑/๓ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรม ในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย
	ส ๒.๑ ป.๑/๒ ยกตัวอย่างความสามารถและความดีของตนเองผู้อื่นและบอกผลจากการกระทำนั้น	

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	ส ๒.๒ ป.๑/๑ บอกโครงสร้าง บทบาท และหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน	
	ส ๒.๒ ป.๑/๒ ระบุบทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองในครอบครัว และโรงเรียน	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๔	ส ๓.๑ ป.๑/๑ ระบุสินค้า และบริการที่ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	ส ๓.๑ ป.๑/๒ ยกตัวอย่าง การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวัน ที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ ของการออม ส ๓.๑ ป.๑/๓ ยกตัวอย่าง การใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด
	ส ๓.๒ ป.๑/๑ อธิบายเหตุผลความจำเป็นที่คนต้องทำงาน อย่างสุจริต	

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น		
๕	ส ๔.๑ ป.๑/๑ บอกวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	ส ๔.๒ ป.๑/๒ บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบ ต่อ ตนเองในปัจจุบัน
	ส ๔.๑ ป.๑/๒ เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น	
	ส ๔.๑ ป.๑/๓ บอกประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง	

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	ส ๔.๒ ป.๑/๑ บอกความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	
มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย		
๖	ส ๔.๓ ป.๑/๑ อธิบายความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทย และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	ส ๔.๓ ป.๑/๓ ระบุสิ่งที่ตนรัก และ ภาคภูมิใจในท้องถิ่น
	ส ๔.๓ ป.๑/๒ บอกสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรม ในชุมชน	

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๗	ส ๕.๑ ป.๑/๑ จำแนกสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	ส ๕.๒ ป.๑/๑ บอกสิ่งแวดล้อมที่เกิดตามธรรมชาติที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์
	ส ๕.๑ ป.๑/๒ ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่าง ๆ	
	ส ๕.๑ ป.๑/๓ ใช้แผนผังแสดงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน	
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๘	ส ๕.๑ ป.๑/๔ สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ในรอบวัน	ส ๕.๒ ป.๑/๓ มีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมที่บ้านและห้องเรียน
	ส ๕.๒ ป.๑/๒ สังเกตและเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมเพื่อการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม	

รวม ๓๑ ตัวชี้วัด ๒๒ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๙ ตัวชี้วัดปลายทาง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๒/๑ บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ	ส ๑.๑ ป.๒/๔ บอก ความหมาย ความสำคัญ และ เคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
	ส ๑.๑ ป.๒/๒ สรุปรูปพุทธประวัติ ตั้งแต่ประสูติจนถึง การออกผนวช หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๒/๓ ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๒/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็น พื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๒/๗ บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ	
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๒/๑ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนา ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	ส ๑.๒ ป.๒/๒ ปฏิบัติตนใน ศาสนพิธีพิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรง รักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคม โลกอย่างสันติสุข		
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
๓	ส ๒.๑ ป.๒/๒ ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย	ส ๒.๑ ป.๒/๑ ปฏิบัติตน ตาม ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ใน ชีวิตประจำวัน ส ๒.๑ ป.๒/๓ แสดงพฤติกรรม ในการยอมรับความคิด ความ เชื่อ และการปฏิบัติของบุคคล อื่นที่แตกต่างกันโดยปราศจาก อคติ
	ส ๒.๑ ป.๒/๔ เคารพในสิทธิ เสรีภาพของตนเองและ ผู้อื่น	
	ส ๒.๒ ป.๒/๑ อธิบายความสัมพันธ์ของตนเอง และ สมาชิก ในครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	
	ส ๒.๒ ป.๒/๒ ระบุผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจ ในโรงเรียน และชุมชน	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
๔	ส ๓.๑ ป.๒/๒ บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเอง และครอบครัว	ส ๓.๑ ป.๒/๔ สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้ และการออม
	ส ๓.๑ ป.๒/๓ บันทึกการรับ-รายจ่ายของตนเอง	
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๕	ส ๓.๑ ป.๒/๑ ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	ส ๓.๒ ป.๒/๒ บอกความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย
	ส ๓.๒ ป.๒/๑ อธิบายการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธีต่าง ๆ	

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้ วิธีการ ทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และ การ เปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น		

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
๖	ส ๔.๑ ป.๒/๑ ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	ส ๔.๒ ป.๒/๒ อธิบายผลกระทบ ของการเปลี่ยนแปลง ที่มีต่อวิถีชีวิต ของคนในชุมชน
	ส ๔.๑ ป.๒/๒ ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว หรือ ในชีวิตของตนเองโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง	
	ส ๔.๒ ป.๒/๑ สืบค้นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวัน ของคนในชุมชนของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน	
มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย		
๗	ส ๔.๓ ป.๒/๑ ระบุบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่น หรือ ประเทศชาติ	ส ๔.๓ ป.๒/๒ ยกตัวอย่าง วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน และกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการ ค้นหาวิเคราะห์ สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		
๘	ส ๕.๑ ป.๒/๒ ระบุตำแหน่งและลักษณะทางกายภาพ ของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในแผนผัง แผนที่ รูปถ่าย และ ลูกโลก	ส ๕.๑ ป.๒/๑ ระบุสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งปรากฏระหว่างบ้านกับ โรงเรียน
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน และกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการ ค้นหาวิเคราะห์ สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		
๙	ส ๕.๑ ป.๒/๓ สังเกตและแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง โลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์	ส ๕.๒ ป.๒/๓ อธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการ สร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๑๐	ส ๕.๒ ป.๒/๑ อธิบายความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ทาง ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	ส ๕.๒ ป.๒/๔ มีส่วนร่วมในการ จัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	ส ๕.๒ ป.๒/๒ จำแนกและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้ว ไม่หมดไป ที่ใช้แล้วหมดไป และสร้างทดแทนขึ้นใหม่ได้ อย่างคุ้มค่า	

รวม ๓๔ ตัวชี้วัด ๒๒ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๑๒ ตัวชี้วัดปลายทาง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๓/๑ อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญ ของวัฒนธรรมไทย	ส ๑.๑ ป.๓/๕ แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย และปฏิบัติตาม หลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
	ส ๑.๑ ป.๓/๒ สรุปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๓/๓ ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและ ข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๓/๔ บอกความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	
	ส ๑.๑ ป.๓/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็น พื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุขมาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๑ ป.๓/๗ บอกชื่อ ความสำคัญ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่นๆ	ส ๑.๑ ป.๓/๒ เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง
	ส ๑.๒ ป.๓/๑ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกศาสนสถานศาสนวัตถุของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	
	ส ๑.๒ ป.๓/๓ แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๓/๒ บอกพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตของตนเองและ ผู้อื่นที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย	ส ๒.๑ ป.๓/๑ สรุประโยชน์และ ปฏิบัติตนตามประเพณีและ วัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น
	ส ๒.๑ ป.๓/๓ อธิบายความสำคัญของวันหยุดราชการที่สำคัญ	
	ส ๒.๑ ป.๓/๔ ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์ แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน	
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๔	ส ๒.๒ ป.๓/๑ ระบุบทบาทหน้าที่ของสมาชิกของชุมชนในการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย	ส ๒.๒ ป.๓/๓ ยกตัวอย่าง การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียนโรงเรียนและชุมชน ที่เป็นผลจากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม
	ส ๒.๒ ป.๓/๒ วิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการ การตัดสินใจในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน โดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๕	ส ๓.๑ ป.๓/๑ จำแนกความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	ส ๓.๑ ป.๓/๒ วิเคราะห์การใช้จ่าย ของตนเอง
	ส ๓.๑ ป.๓/๓ อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อ การผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ	
	ส ๓.๒ ป.๓/๑ บอกสินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน	

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	ส ๓.๒ ป.๓/๒ บอกความสำคัญของภาษีและบทบาทของ ประชาชนในการเสียภาษี	
	ส ๓.๒ ป.๓/๓ อธิบายเหตุผลการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ		
มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น		
๖	ส ๔.๑ ป.๓/๑ เทียบศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ ในชีวิตประจำวัน	ส ๔.๒ ป.๓/๓ เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับ ชุมชนอื่น ๆ
	ส ๔.๑ ป.๓/๒ แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	
	ส ๔.๒ ป.๓/๑ ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน	
	ส ๔.๒ ป.๓/๒ สรุปลักษณะที่สำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน	
มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย		
๗	ส ๔.๓ ป.๓/๑ ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นผู้สถาปนาอาณาจักรไทย	ส ๔.๓ ป.๓/๓ เล่าวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ
	ส ๔.๓ ป.๓/๒ อธิบายพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ ของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบันโดยสังเขป	

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๘	ส ๕.๑ ป.๓/๑ สํารวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและ ชุมชน โดยใช้แผนผัง แผนที่ และรูปถ่าย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง	ส ๕.๑ ป.๓/๒ วาดแผนผังเพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน
	ส ๕.๒ ป.๓/๑ เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน	
	ส ๕.๒ ป.๓/๔ อธิบายความแตกต่างของลักษณะเมืองและชนบท	
	ส ๕.๒ ป.๓/๕ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน	
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๙	ส ๕.๒ ป.๓/๒ อธิบายการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติในการสนอง ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และการประกอบอาชีพ	ส ๕.๒ ป.๓/๖ มีส่วนร่วมในการ จัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน
	ส ๕.๒ ป.๓/๓ อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์	

รวม ๓๙ ตัวชี้วัด ๓๐ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๙ ตัวชี้วัดปลายทาง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๔/๑ อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน	ส ๑.๑ ป.๔/๔ แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขา และหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด ส ๑.๑ ป.๔/๕ ชื่นชมการทำความดี ของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการ ดำเนินชีวิต
	ส ๑.๑ ป.๔/๒ สรุปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุมรรณจนถึง ประกาศธรรมหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๔/๓ เห็นคุณค่า และปฏิบัติตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๔/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็น พื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๔/๗ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์	
	ส ๑.๑ ป.๔/๘ อธิบายประวัติศาสดาของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป	
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๔/๑ อภิปรายความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	ส ๑.๒ ป.๔/๓ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง
	ส ๑.๒ ป.๔/๒ มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๔/๑ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	ส ๒.๑ ป.๔/๕ เสนอวิธีการ ที่จะอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข ในชีวิตประจำวัน
	ส ๒.๑ ป.๔/๒ ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	
	ส ๒.๑ ป.๔/๓ วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับ ตามกฎหมาย	
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๔/๑ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	ส ๒.๑ ป.๔/๕ เสนอวิธีการ ที่จะอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข ในชีวิตประจำวัน
	ส ๒.๑ ป.๔/๒ ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	
	ส ๒.๑ ป.๔/๓ วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับ ตามกฎหมาย	
	ส ๒.๑ ป.๔/๔ อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๔	ส ๒.๒ ป.๔/๒ อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมือง ในกระบวนการเลือกตั้ง	ส ๒.๒ ป.๔/๑ อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ส ๒.๒ ป.๔/๓ อธิบายความสำคัญ ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
๕	ส ๓.๑ ป.๔/๑ ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	ส ๓.๑ ป.๔/๓ อธิบายหลักการของ เศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันของตนเอง
	ส ๓.๑ ป.๔/๒ บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	
มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็น ของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๖	ส ๓.๒ ป.๔/๒ อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	ส ๓.๒ ป.๔/๑ อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ		
มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น		
๗	ส ๔.๑ ป.๔/๑ นับช่วง ระยะเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และ สหัสวรรษ	ส ๔.๒ ป.๔/๑ อธิบายการตั้งหลักแหล่ง และพัฒนาการของมนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และ ยุคประวัติศาสตร์ โดยสังเขป
	ส ๔.๑ ป.๔/๒ อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป	
	ส ๔.๑ ป.๔/๓ แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษา ความเป็นมา ของท้องถิ่น	
	ส ๔.๒ ป.๔/๒ ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ	
มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ ผลกระทบที่เกิดขึ้น		
มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย		

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
๘	ส ๔.๒ ป.๔/๒ ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ	ส ๔.๓ ป.๔/๑ อธิบายพัฒนาการ ของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป
	ส ๔.๓ ป.๔/๒ บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ สมัยสุโขทัย	
	ส ๔.๓ ป.๔/๓ อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ สมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์	

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๙	ส ๕.๑ ป.๔/๑ สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพในจังหวัดของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย	ส ๕.๒ ป.๔/๑ วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ของคนในจังหวัด
	ส ๕.๑ ป.๔/๒ ระบุแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัดของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย	
	ส ๕.๑ ป.๔/๓ อธิบายลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในจังหวัด	
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๑๐	ส ๕.๒ ป.๔/๒ อธิบายการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัด และผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง	ส ๕.๒ ป.๔/๓ นำเสนอแนวทาง การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด

รวม ๓๘ ตัวชี้วัด ๒๖ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๑๒ ตัวชี้วัดปลายทาง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๕/๑ วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย	ส ๑.๑ ป.๕/๕ แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย และปฏิบัติตาม ไตรสิกขา และหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด ส ๑.๑ ป.๕/๗ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม
	ส ๑.๑ ป.๕/๒ สรุปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๕/๓ เห็นคุณค่า และประพฤติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวกชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๕/๔ อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	
	ส ๑.๑ ป.๕/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็น พนฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๕/๑ จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่ายมีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง	ส ๑.๒ ป.๕/๒ ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และอธิบาย ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม
	ส ๑.๒ ป.๕/๓ มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
๓	ส ๒.๑ ป.๕/๒ เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเอง หรือผู้อื่น จากการละเมิดสิทธิเด็ก	ส ๒.๑ ป.๕/๑ ยกตัวอย่าง และ ปฏิบัติตนตาม สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะ พลเมืองดี
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรง รักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคม โลกอย่างสันติสุข		
๔	ส ๒.๑ ป.๕/๓ เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการ ดำเนินชีวิต ในสังคมไทย	ส ๒.๑ ป.๕/๔ มีส่วนร่วมใน การ อนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิ ปัญญา ท้องถิ่นของชุมชน
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษา ไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๕	ส ๒.๒ ป.๕/๑ อธิบายโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และ ความสำคัญ ของการปกครองส่วนท้องถิ่น	ส ๒.๒ ป.๕/๓ วิเคราะห์ ประโยชน์ ที่ชุมชน จะได้รับ จากองค์กรปกครอง ส่วน ท้องถิ่น
	ส ๒.๒ ป.๕/๒ ระบุบทบาท หน้าที่ และวิธีการเข้า ดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
๖	ส ๓.๑ ป.๕/๑ อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	ส ๓.๑ ป.๕/๒ ประยุกต์ใช้แนวคิด ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน
	ส ๓.๑ ป.๕/๓ อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์	
มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็น ของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๗	ส ๓.๒ ป.๕/๑ อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร	ส ๓.๒ ป.๕/๒ จำแนกผลดีและผลเสียของการกู้ยืม

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ		
๘	ส ๔.๑ ป.๕/๓ อธิบายความแตกต่างระหว่าง ความจริงกับ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น	* ส ๔.๑ ป.๕/๒ รวบรวมข้อมูลจาก แหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทาง ประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล ส ๔.๑ ป.๕/๑ สืบค้นความเป็นมา ของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลง ของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย		
๙	ส ๔.๒ ป.๕/๑ อธิบายอิทธิพลของอารยธรรม อินเดีย และจีน ที่มีต่อไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป	ส ๔.๑ ป.๕/๒ รวบรวมข้อมูล จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถาม ทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล ส ๔.๒ ป.๕/๒ อภิปรายอิทธิพล ของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อ สังคมไทยปัจจุบันโดยสังเขป ส ๔.๓ ป.๕/๑ อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี โดยสังเขป
	ส ๔.๓ ป.๕/๒ อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของอาณาจักรอยุธยา	
	ส ๔.๓ ป.๕/๓ บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ สมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจ	
	ส ๔.๓ ป.๕/๔ อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยอยุธยาและ ธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ		

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๑๐	ส ๕.๑ ป.๕/๑ สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพในภูมิภาคของตนด้วยแผนที่และรูปถ่าย	ส ๕.๒ ป.๕/๒ วิเคราะห์อิทธิพล ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่ก่อให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิต ในภูมิภาคของตน
	ส ๕.๑ ป.๕/๒ อธิบายลักษณะทางกายภาพที่ส่งผลต่อแหล่งทรัพยากรและสถานที่สำคัญในภูมิภาคของตน	
	ส ๕.๒ ป.๕/๑ วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาคของตน	
มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน		
๑๑	-	ส ๕.๒ ป.๕/๓ นำเสนอตัวอย่าง ที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษา และทำลายสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคของตน

รวม ๓๖ ตัวชี้วัด ๒๒ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๑๔ ตัวชี้วัดปลายทาง

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
๑	ส ๑.๑ ป.๖/๑ วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ	ส ๑.๑ ป.๖/๕ ชื่นชมการทำ ความดี ของบุคคลในประเทศ ตามหลัก ศาสนา พร้อมทั้งบอก แนวปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิต ส ๑.๑ ป.๖/๗ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด ส ๑.๑ ป.๖/๘ อธิบายหลักธรรม สำคัญของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป
	ส ๑.๑ ป.๖/๒ สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขาร จนถึงสังเวชนียสถาน หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๖/๓ เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๖/๔ วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	
	ส ๑.๑ ป.๖/๖ เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา และบริหารจิต เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	
มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข		
มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ		
๒	ส ๑.๒ ป.๖/๑ อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในศาสนสถาน และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม	ส ๑.๑ ป.๖/๙ อธิบายลักษณะ สำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของ ศาสนาอื่นๆ และปฏิบัติตนได้ อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
		ส ๑.๒ ป.๖/๓ อธิบาย ประโยชน์ ของการเข้าร่วม ในศาสนพิธี พิธีกรรมและ กิจกรรม ในวันสำคัญทาง ศาสนา ตามที่กำหนดและ ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
๓	ส ๒.๑ ป.๖/๒ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม	ส ๒.๑ ป.๖/๔ อธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย
	ส ๒.๑ ป.๖/๓ แสดงออกถึงมารยาทไทยได้เหมาะสมถูกต้องกาลเทศะ	
มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข		
มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข		
๔	ส ๒.๑ ป.๖/๑ ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ของครอบครัวและชุมชน	ส ๒.๒ ป.๖/๒ มีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ
	ส ๒.๑ ป.๖/๕ ติดตามข้อมูลข่าวสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เลือกรับและใช้ข้อมูลข่าวสารในการเรียนรู้ได้เหมาะสม	
	ส ๒.๒ ป.๖/๑ เปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	
	ส ๒.๒ ป.๖/๓ อภิปรายบทบาท ความสำคัญในการใช้สิทธิ ออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ		
๕	ส ๓.๑ ป.๖/๑ อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ	ส ๓.๑ ป.๖/๓ บอกวิธีและประโยชน์ ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
	ส ๓.๑ ป.๖/๒ อธิบายบทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	
มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็น ของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก		
๖	ส ๓.๒ ป.๖/๒ ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใน ท้องถิ่น	ส ๓.๒ ป.๖/๑ อธิบายความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาการและรัฐบาล

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ		
มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น		
๗	ส ๔.๑ ป.๖/๑ อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ	* ส ๔.๑ ป.๖/๒ นำเสนอข้อมูล จากหลักฐานที่หลากหลายในการ ทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต ส ๔.๒ ป.๖/๑ อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน
	ส ๔.๒ ป.๖/๒ บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป	
มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ		
มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย		
๘	ส ๔.๑ ป.๖/๑ อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ	

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	ส ๔.๓ ป.๖/๓ ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่าง ๆ สมัยรัตนโกสินทร์ ส ๔.๓ ป.๖/๔ อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ ที่น่าภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	* ส ๔.๑ ป.๖/๒ นำเสนอข้อมูล จากหลักฐานที่หลากหลายในการ ทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญ ในอดีต ส ๔.๓ ป.๖/๑ อธิบาย พัฒนาการ ของไทยสมัยรัตนโกสินทร์โดยสังเขป ส ๔.๓ ป.๖/๒ อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของ ไทยสมัยรัตนโกสินทร์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

กลุ่มที่	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
	มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	
๙	ส ๕.๑ ป.๖/๑ สืบค้นและอธิบายข้อมูลลักษณะทางกายภาพ ของประเทศไทย ด้วยแผนที่ รูปถ่ายทางอากาศ และภาพจากดาวเทียม ส ๕.๑ ป.๖/๒ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับภัยพิบัติในประเทศไทย เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ	ส ๕.๒ ป.๖/๑ วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ กับลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมในประเทศไทย
	มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	
๑๐	ส ๕.๒ ป.๖/๒ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของ ประเทศไทยในอดีตกับปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง	ส ๕.๒ ป.๖/๓ นำเสนอตัวอย่าง ที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและทำลายทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทางในการจัดการที่ยั่งยืนในประเทศไทย
รวม ๓๙ ตัวชี้วัด ๒๔ ตัวชี้วัดระหว่างทาง ๑๕ ตัวชี้วัดปลายทาง		

คำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างรายวิชา

รายวิชาพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาพื้นฐาน ระดับชั้นประถมศึกษา ป. ๑ -ป. ๖

ส ๑๑๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (หน้าที่พลเมือง)	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง
ส ๑๑๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๑	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง
ส ๑๒๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (หน้าที่พลเมือง)	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง
ส ๑๒๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๒	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง
ส ๑๓๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (หน้าที่พลเมือง)	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง
ส ๑๓๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๓	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง
ส ๑๔๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (หน้าที่พลเมือง)	จำนวน ๘๐ ชั่วโมง
ส ๑๔๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๔	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง
ส ๑๕๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (หน้าที่พลเมือง)	จำนวน ๘๐ ชั่วโมง
ส ๑๕๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๕	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง
ส ๑๖๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (หน้าที่พลเมือง)	จำนวน ๘๐ ชั่วโมง
ส ๑๖๑๐๒ ประวัติศาสตร์ ๖	จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑-๓)

รายวิชาพื้นฐาน

ชื่อวิชา	รหัสวิชา	จำนวน หน่วยกิต	เวลาเรียน ชม./ สป	หมายเหตุ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑				
สังคมศึกษา ๑	ส ๒๑๑๐๑	๑.๕	๓	ภาคเรียนที่ ๑
สังคมศึกษา ๒	ส ๒๑๑๐๔	๑.๕	๓	ภาคเรียนที่ ๒
ประวัติศาสตร์ ๑	ส ๒๑๑๐๒	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๑
ประวัติศาสตร์ ๒	ส ๒๑๑๐๕	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๒
พระพุทธศาสนา ๑	ส ๒๑๑๐๓	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๑
พระพุทธศาสนา ๒	ส ๒๑๑๐๖	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๒
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒				
สังคมศึกษา ๓	ส ๒๒๑๐๑	๑.๕	๓	ภาคเรียนที่ ๑
สังคมศึกษา ๔	ส ๒๒๑๐๔	๑.๕	๓	ภาคเรียนที่ ๒
ประวัติศาสตร์ ๓	ส ๒๒๑๐๒	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๑
ประวัติศาสตร์ ๔	ส ๒๒๑๐๕	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๒
พระพุทธศาสนา ๓	ส ๒๒๑๐๓	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๑
พระพุทธศาสนา ๔	ส ๒๒๑๐๖	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๒
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓				
สังคมศึกษา ๕	ส ๒๓๑๐๑	๑.๕	๓	ภาคเรียนที่ ๑
สังคมศึกษา ๖	ส ๒๓๑๐๔	๑.๕	๓	ภาคเรียนที่ ๒
ประวัติศาสตร์ ๕	ส ๒๓๑๐๒	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๑
ประวัติศาสตร์ ๖	ส ๒๓๑๐๕	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๒
พระพุทธศาสนา ๕	ส ๒๓๑๐๓	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๑
พระพุทธศาสนา ๖	ส ๒๓๑๐๖	๐.๕	๑	ภาคเรียนที่ ๒

คำอธิบายรายวิชา

ส ๑๑๑๐๒ วิชา ประวัติศาสตร์

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

ศึกษาและใช้ปฏิทินในการบอกวัน เดือน ปี ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งระบบสุริยคติและจันทรคติ คำที่ แสดงช่วงเวลาเพื่อใช้เล่าเหตุการณ์ปัจจุบัน วันนี้ เดือนนี้ ตอนเช้า ตอนกลางวัน ตอนเย็น ตอนค่ำ และเรียงลำดับ เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น รู้วิธีสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างง่าย ๆ เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมสิ่งของเครื่องใช้หรือการดำเนินชีวิตของตนเองในสมัยปัจจุบัน รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญของครอบครัวที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน ศึกษาความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ของชาติไทย ได้แก่ ธงชาติ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี ภาษาไทย อักษรไทย มารยาทไทย อาหารไทย การแต่งกายแบบไทย วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย และการปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะ รวมทั้งรู้จักสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน ศาสนสถาน ตลาด พิพิธภัณฑ์ และสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ที่ใกล้ตัวผู้เรียน และเห็นเป็นรูปธรรม

โดยใช้ทักษะการสังเกต การใช้เหตุผล การเปรียบเทียบ การเชื่อมโยง การแยกแยะ การเรียงลำดับ การยกตัวอย่าง การบอกเล่า การปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

เพื่อให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบัน และอนาคต สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒ , ป.๑/๓	-
ส ๔.๒	ส ๔.๒ ป.๑/๑	ส ๔.๒ ป.๑/๒
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ป.๑/๑ , ป.๑/๒	ส ๔.๓ ป.๑/๓
รวม (๘)	๖ ตัวชี้วัด	๒ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วิชา ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

เวลา ๔๐ ชั่วโมง น้ำหนัก ๑.๐ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
๑	การใช้ปฏิทิน ในชีวิตประจำวัน	ส ๔.๑ ป.๑/๑ , ป.๑/๒	-	การศึกษาวັນ เดือน ปี และการนับช่วงเวลา ตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เหตุการณ์ ใน ชีวิตประจำวันตามวัน เวลา ที่เกิดขึ้นเป็น พื้นฐานสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์	๘	๑๐
๒	ความเป็นมา ของเรา	ส ๔.๑ ป.๑/๓	-	วิธีการสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเอง และครอบครัวอย่างง่าย ๆ สามารถทำได้โดย การสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง	๗	๑๐
๓	ชีวิตที่ เปลี่ยนแปลง	ส ๔.๒ ป.๑/๑	-	สภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการ ดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยพ่อแม่ ปู่ย่า ตา ยาย มีความแตกต่างกัน เนื่องจากการ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา	๙	๑๐
๔	อดีตมีผล กับปัจจุบัน	-	ส ๔.๒ ป.๑/๒	เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีหลาย เหตุการณ์ ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตใน ปัจจุบัน	๘	๒๐
๕	สัญลักษณ์ ของชาติไทย	ส ๔.๓ ป.๑/๑ , ป.๑/๒	ส ๔.๓ ป.๑/๓	ธงชาติไทย เพลงชาติไทย พระพุทธรูป พระ บรมฉายาลักษณ์ ภาษาไทย อักษรไทย เป็น สัญลักษณ์สำคัญของชาติไทยที่ชาวไทยทุกคน ควรมีความภาคภูมิใจ และมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ไว้และปฏิบัติตนต่อสัญลักษณ์อย่าง ถูกต้อง และในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นมี วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และสถานที่สำคัญ ที่เป็น สัญลักษณ์ของท้องถิ่น คนในชุมชนจึง	๗	๒๐

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
				ควร ร่วมมือกันรักษาสิ่งดีงามของชุมชนให้คง อยู่ตลอดไป		
รวมระหว่างปี					๓๙	๗๐
ปลายปี					๑	๓๐
รวมตลอดปี					๔๐	๑๐๐

คำอธิบายรายวิชา

ส ๑๒๑๐๒ วิชา ประวัติศาสตร์

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

รู้จักวันเวลาตามระบบสุริยคติและจันทรคติที่ปรากฏในปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีต และปัจจุบันรวมทั้ง การใช้คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สืบค้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวโดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้องในชีวิต มาอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ และวิธีสืบค้นข้อมูลในชุมชนอย่างง่าย ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน เข้าใจสาเหตุและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน สืบค้นประวัติและผลงานของบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือประเทศชาติ โดยสังเขป รวมทั้งวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้ การทำความเคารพแบบไทย ประเพณีไทย ศิลปะไทย ดนตรีไทย

โดยใช้ทักษะการสังเกต การสอบถาม เชื่อมโยง เรียงลำดับ การเล่าเรื่อง การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การอธิบายอย่างมีเหตุมีผล ทำผังความคิด และการจัดนิทรรศการ

เพื่อให้สามารถใช้วันเวลาเรียงลำดับเหตุการณ์สำคัญได้ถูกต้อง ว่าเหตุการณ์ใดเกิดก่อน เหตุการณ์ใดเกิดหลัง เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ ใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์สืบค้นเรื่องราวในอดีต และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีความเข้าใจชุมชนที่มีความแตกต่าง เห็นคุณค่าและแบบอย่างการกระทำความดีของบรรพบุรุษที่ได้สร้างประโยชน์ให้ท้องถิ่นและประเทศ และสามารถปรับตัวอยู่ในชีวิตประจำวันได้

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ป.๒/๑ , ป.๒/๒	-
ส ๔.๒	ส ๔.๒ ป.๒/๑	ส ๔.๒ ป.๒/๒
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ป.๒/๑	ส ๔.๓ ป.๒/๒
รวม (๖)	๔ ตัวชี้วัด	๒ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วิชา ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

เวลา ๔๐ ชั่วโมง น้ำหนัก ๑.๐ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
๑	เรียนรู้เวลา และเหตุการณ์	ส ๔.๑ ป.๒/๑ , ป.๒/๒		การเรียนรู้เกี่ยวกับคำบอกช่วงเวลา และปฏิทิน ทำให้เรารู้ลำดับของ เหตุการณ์ต่างๆ ว่า เหตุการณ์ใด เกิดขึ้นก่อน เหตุการณ์ใดเกิดขึ้น หลัง	๑๒	๑๐
๒	เรียนรู้ วิถีชีวิตของ คนในชุมชน	ส ๔.๒ ป.๒/๑	ส ๔.๒ ป.๒/๒	การเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน จากอดีตถึง ปัจจุบัน ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและ ผลกระทบที่เกิดขึ้น วิถีชีวิตของผู้คนมีการ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและมีผลกระทบ ต่อคน	๑๔	๓๐
๓	ความเป็นมา ของชาติไทย และภูมิปัญญา ไทย	ส ๔.๓ ป.๒/๑	ส ๔.๓ ป.๒/๒	การศึกษาประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญใน ท้องถิ่น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และเป็น แนวทางในการดำเนินชีวิตของเราได้ และ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย เกิดจาก ความคิด สร้างสรรค์ของบรรพบุรุษของเรา เพื่อ ใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้นเราจึงควรศึกษาให้ เข้าใจและอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิ ปัญญาไทยให้คงอยู่ตลอดไป	๑๓	๓๐
รวมระหว่างปี					๓๙	๗๐
ปลายปี					๑	๓๐
รวมตลอดปี					๔๐	๑๐๐

คำอธิบายรายวิชา

ส ๑๓๑๐๒ วิชา ประวัติศาสตร์

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

ศึกษาความหมายและที่มาของศักราช วิธีการเทียบคริสต์ศักราชกับพุทธศักราช และใช้ศักราชในการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว สืบค้นเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาการของชุมชน ปัจจัยที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีในชุมชน เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนตนเองและชุมชนใกล้เคียง ในเรื่องความเชื่อและการนับถือศาสนา อาหาร ภาษาถิ่น การแต่งกายศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ และวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ ได้แก่ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ท้าวเทพกระษัตรี - ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก ท้าวสุรนารี เป็นต้น

โดยใช้ ทักษะการเปรียบเทียบ การอ่าน การสอบถาม การคำนวณ การเชื่อมโยง การอธิบาย การฟัง การสรุปความ การเขียน การเล่าเรื่อง วิธีการทางประวัติศาสตร์ หลักฐานและแหล่งข้อมูล

เพื่อให้มีพื้นฐานในการศึกษาเอกสารที่แสดงเหตุการณ์ตามกาลเวลา สามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ได้ถูกต้อง เกิดความเข้าใจและภูมิใจในชุมชนของตนเอง ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒	-
ส ๔.๒	ส ๔.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒	ส ๔.๒ ป.๓/๓
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ป.๓/๑ , ป.๓/๒	ส ๔.๓ ป.๓/๓
รวม (๘)	๖ ตัวชี้วัด	๒ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วิชา ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

เวลา ๔๐ ชั่วโมง น้ำหนัก ๑.๐ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
๑	วัน เวลา และ เหตุการณ์	ส ๔.๑ ป.๓/๑ , ป.๓/๒	-	การใช้คำบอกปี หรือศักราช ทำให้รู้ว่า เรื่องราวนั้นเกิดขึ้นเมื่อใด คำบอกปี หรือ ศักราชที่เราใช้กันอยู่ใน ชีวิตประจำวัน เช่น พุทธศักราชหรือ คริสต์ศักราช การ เปรียบเทียบศักราช ได้อย่างถูกต้อง	๑๕	๑๐
๒	ชุมชนของเรา	ส ๔.๒ ป.๓/๑ , ป.๓/๒	ส ๔.๒ ป.๓/๓	ชุมชนไทยมีลักษณะร่วมที่ทำให้ทุก ภูมิภาคมีวัฒนธรรมเหมือนกัน แต่ ขณะเดียวกันก็มีลักษณะเฉพาะที่ทำให้ ชุมชนของตนมีวัฒนธรรมต่างจากชุมชน อื่น ปัจจัยทาง ภูมิศาสตร์และปัจจัยทาง สังคมมีผลต่อการตั้ง ถิ่นฐานและ พัฒนาการของชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนไทยมี รากฐานมาจากสังคมเกษตร และสภาพ ภูมิศาสตร์	๑๑	๓๐
๓	บุคคลสำคัญ ของชาติ	ส ๔.๓ ป.๓/๑ , ป.๓/๒	ส ๔.๓ ป.๓/๓	ชาติไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้และมี ความมั่นคงนั้น ก็เพราะบุคคลสำคัญ จำนวนมากได้ร่วมกันสร้างคุณประโยชน์ ต่อชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยผู้ สถาปนาราชธานีในช่วงเวลาต่าง ๆ ทรง ทำให้อาณาจักรไทยมี ความเจริญอย่าง ต่อเนื่อง มั่นคง คนรุ่นหลังจึง ควรถือ	๑๓	๓๐

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
				เป็นตัวอย่างในการทำประโยชน์ให้แก่ ชาติบ้านเมือง		
รวมระหว่างปี					๓๙	๗๐
ปลายปี					๑	๓๐
รวมตลอดปี					๔๐	๑๐๐

คำอธิบายรายวิชา

ส ๑๔๑๐๒ วิชา ประวัติศาสตร์

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

ศึกษาความหมาย วิธีการนับ และการใช้ช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ
เกณฑ์การแบ่งยุค สมัยในทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่แบ่งเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัย
ประวัติศาสตร์ รวมทั้งช่วงสมัย ในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัย
อยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ลักษณะสำคัญ และเกณฑ์การจำแนกหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น อย่างง่าย ๆ ตัวอย่างของหลักฐานที่พบใน
ท้องถิ่นทั้ง หลักฐานขั้นต้นกับชั้นรอง หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร กับไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ใช้
หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาปัจจัย การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษยชาติใน
สมัยก่อน ประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยโดยสังเขป การก่อตั้งอาณาจักรโบราณ
ในดินแดนไทย ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย ตามพรลิงค์ และความเป็นมาในสมัยสุโขทัยโดยสังเขป ในเรื่อง
เกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร พัฒนาการทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ประวัติและผลงาน
ของบุคคลสำคัญ และภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจ

โดยใช้ทักษะการอ่าน การสำรวจ การสืบค้น การวิเคราะห์ การคำนวณ การตรวจสอบข้อมูล
การจำแนก การตีความ การสรุปความ

เพื่อให้ใช้เวลาในการบอกเล่าเรื่องราวได้ถูกต้อง ได้สืบค้นข้อมูลด้วยวิธีการทาง
ประวัติศาสตร์ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเกิดความรักและความ
ภูมิใจในความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ป.๔/๑, ป.๔/๒, ป.๔/๓	-
ส ๔.๒	ส ๔.๒ ป.๔/๒	ส ๔.๒ ป.๔/๑
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ป.๔/๒, ป.๔/๓	ส ๔.๓ ป.๔/๑
รวม (๘)	๖ ตัวชี้วัด	๒ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วิชา ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

เวลา ๔๐ ชั่วโมง น้ำหนัก ๑.๐ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
๑	เวลา ช่วงเวลา และยุคสมัย ทาง ประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๔/๑	-	การนับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ ทำให้เข้าใจช่วงเวลาของ เหตุการณ์ที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ	๗	๑๐
๒	ยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๔/๒	-	การแบ่งยุคสมัยในการศึกษา ประวัติศาสตร์ และยุคประวัติศาสตร์นั้น ทำให้เกิดความ เข้าใจ ที่ตรงกันต่อ การศึกษาประวัติของมนุษยชาติ	๗	๑๓
๓	การศึกษา ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	ส ๔.๑ ป.๔/๓	-	หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมา ของท้องถิ่นนั้นมีทั้งหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ขั้นต้นและขั้นรอง	๙	๑๒
๔	เรียนรู้สมัย ประวัติศาสตร์ ในดินแดนไทย	ส ๔.๒ ป.๔/๒	ส ๔.๑ ป.๔/๒	การตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของ มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุค ประวัติศาสตร์ในบริเวณต่าง ๆ ใน ดินแดนไทยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ หลายประการโดยมีหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์เป็นที่ยืนยัน	๘	๑๕
๕	พัฒนาการของ สมัยสุโขทัย	ส ๔.๒ ป.๔/๒ , ป.๔/๓	ส ๔.๑ ป.๔/๑	อาณาจักรสุโขทัยมีการพัฒนาทั้งด้าน การเมือง การปกครอง สังคม และ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำในการ พัฒนา และมีภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีความ	๘	๒๐

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
				ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและควรค่าแก่ การอนุรักษ์		
รวมระหว่างปี					๓๙	๗๐
ปลายปี					๑	๓๐
รวมตลอดปี					๔๐	๑๐๐

คำอธิบายรายวิชา

ส ๑๕๑๐๒ วิชา ประวัติศาสตร์

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานหลากหลาย ด้วยการตั้งประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์ที่ เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในท้องถิ่น สามารถรวบรวม ข้อมูลจากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง รู้จักวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลอย่างง่าย ๆ เข้าใจความแตกต่างระหว่าง ความจริงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในข้อมูลจากหลักฐานต่าง ๆ แยกแยะความคิดเห็นกับข้อเท็จจริงที่อยู่ใน ข้อมูล ศึกษาการเข้ามาและอิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย และจีน ในดินแดนไทยและภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้โดยสังเขป ศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ ทั้งตะวันตกและตะวันออกที่มีต่อ สังคมไทยในปัจจุบันโดยสังเขป และศึกษาพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรี ในเรื่องเกี่ยวกับการ สถาปนาอาณาจักร ปัจจัยที่ส่งเสริม ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครอง พัฒนาการ ทางการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจโดยสังเขป ประวัติและผลงานบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยาและ ธนบุรี และภูมิปัญญาไทยในสมัยอยุธยา และธนบุรี ที่น่าภาคภูมิใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

โดยใช้ทักษะการสังเกต การสอบถาม การสืบค้นข้อมูล การสำรวจ การเปรียบเทียบ การ วิเคราะห์ การเชื่อมโยง และการสังเคราะห์อย่างง่าย ๆ

เพื่อฝึกฝนทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างเป็น ระบบ ๆ สามารถใช้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมไทยในสังคม ปัจจุบัน และวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเกิดความรัก และภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ป.๕/๓	ส ๑.๑ ป.๕/๑ , ป.๕/๒
ส ๔.๒	ส ๔.๒ ป.๕/๑	ส ๑.๒ ป.๕/๒
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ป.๕/๒ , ป.๕/๓ , ป.๕/๔	ส ๒.๑ ป.๕/๑
รวม (๙)	๕ ตัวชี้วัด	๔ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วิชา ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

เวลา ๔๐ ชั่วโมง น้ำหนัก ๑.๐ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
๑	วิธีการสืบค้น ความเป็นมา	-	ส ๔.๑ ป.๕/๑ ป.๕/๒	การสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้ วิธีการ ทางประวัติศาสตร์ และหลักฐานที่หลากหลาย จะทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่แสดงความจริง	๕	๑๕
๒	ความจริงกับ ข้อเท็จจริง	ส ๔.๑ ป.๕/๑	-	การศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต้อง อาศัยหลักฐาน และหาข้อเท็จจริงจาก หลักฐาน ที่มีอยู่ เพื่อสรุปหาความจริง ซึ่ง เรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์สามารถ เปลี่ยนแปลงได้ถ้ามีการ ค้นพบหลักฐานใหม่	๕	๕
๓	เรียนรู้อารย ธรรมอินเดีย และจีน	ส ๔.๒ ป.๕/๑	-	การเรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรมอินเดีย และจีน ที่ มีอิทธิพลต่อไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้ ทำให้เราเข้าใจวัฒนธรรมของผู้คนใน ภูมิภาคนี้ได้ดียิ่งขึ้น	๕	๙
๔	อิทธิพลของ อารยธรรม ต่างชาติ	-	ส ๔.๒ ป.๕/๒	การศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรม ต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้เรา เข้าใจวัฒนธรรมต่างชาติและรู้จักนำมาปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันของเราได้อย่างเหมาะสมกับ วัฒนธรรมประเพณีของไทย	๕	๑๕
๕	เรียนรู้ อาณาจักร อยุธยา และอาณาจักร ธนบุรี	ส ๔.๓ ป.๕/๒	ส ๔.๓ ป.๕/๑	การศึกษาการสถาปนาอาณาจักรอยุธยา ปัจจัย ที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรือง และ พัฒนาการ ด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม สมัยอยุธยา ทำให้เรามี ความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องราวของราชธานีของไทยในอดีต	๘	๑๕

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
				หลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกใน พ.ศ.๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้รวบรวม ผู้คนขับไล่กองทัพพม่าออกไป และสถาปนา กรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีใหม่		
๖	แบบอย่างที่ดีในสมัยอยุธยาและธนบุรี	ส ๔.๓ ป.๕/๓	-	การเรียนรู้ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยา และธนบุรี ทำให้เราเกิดความรักชาติและภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของเรา ซึ่งแสดงวีรกรรมในด้านการเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง แลการสร้างความก้าวหน้าแก่ชาติบ้านเมืองเป็นแบบอย่างที่ดีที่คนรุ่นหลังควรปฏิบัติตาม	๕	๕
๗	ภูมิปัญญาน่ารู้ในสมัยอยุธยาและธนบุรี	ส ๔.๓ ป.๕/๔	-	การเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในสมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี ทำให้เราได้รับรู้ถึงภูมิปัญญาต่างๆ และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา	๖	๖
รวมระหว่างปี					๓๙	๗๐
ปลายปี					๑	๓๐
รวมตลอดปี					๔๐	๑๐๐

คำอธิบายรายวิชา

ส ๑๖๑๐๒ วิชา ประวัติศาสตร์

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

ศึกษาความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราว หรือเหตุการณ์สำคัญตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การตั้งประเด็น ศึกษาเรื่องราวที่ตนสนใจ การสำรวจแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลาย การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล การตีความ การเรียบเรียงและนำเสนอความรู้ที่ค้นพบ ศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน โดยสังเขป เชื่อมโยง และ เปรียบเทียบกับประเทศไทย ศึกษาความเป็นมา และความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป และศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครอง พัฒนาการทางด้านต่าง ๆ โดยสังเขป ผลงาน ของบุคคลสำคัญ และภูมิปัญญาไทยที่สำคัญที่น่าภาคภูมิใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

โดยใช้ ทักษะ การสำรวจ การอ่าน การสืบค้นข้อมูล การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอธิบาย การสรุปความ การเขียน เรียงความ การจัดทำโครงการและการจัดนิทรรศการ

เพื่อฝึกทักษะการสืบค้นเหตุการณ์สำคัญด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ เข้าใจพัฒนาการของประเทศเพื่อนบ้าน เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย และอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ป.๖/๑	ส ๔.๑ ป.๖/๒
ส ๔.๒	ส ๔.๒ ป.๖/๑	ส ๔.๒ ป.๖/๒
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ป.๖/๓ , ป.๖/๔	ส ๔.๓ ป.๖/๑ , ป.๖/๒
รวม (๘)	๔ ตัวชี้วัด	๔ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิชา ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เวลา ๔๐ ชั่วโมง น้ำหนัก ๑.๐ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
๑	การศึกษา ประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ป.๖/๑	ส ๔.๑ ป.๖/๒	การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ โดยใช้หลักฐานที่เหมาะสมทำให้เราสามารถรวบรวมความจริงและข้อเท็จจริง และสามารถนำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีตได้	๗	๒๐
๒	ประเทศเพื่อนบ้านของไทย	ส ๔.๒ ป.๖/๑	-	การศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน ทำให้เราเข้าใจและสามารถเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่างๆ เช่น ภาษา ศาสนา	๗	๑๐
๓	ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	ส ๔.๒ ป.๖/๒	-	ความร่วมมือในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันประเทศในภูมิภาคนี้ได้รวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาภูมิภาคทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการรวมกลุ่มกันทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแข็งแกร่งและมั่นคง	๙	๑๕
๔	พัฒนาการของไทยสมัยสมัยรัตนโกสินทร์	-	ส ๔.๓ ป.๖/๑ ป.๖/๒	พัฒนาการของไทยสมัยสมัยรัตนโกสินทร์เป็นช่วงเวลาที่ชาติไทย มีความเจริญก้าวหน้า และเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างมาก ทั้งผลงานของบุคคลสำคัญ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน	๘	๑๒

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			
๕	แบบอย่างที่ดี สมัยสมัย รัตนโกสินทร์	ส ๔.๓ ป.๖/๓ , ป.๖/๔	-	คนรุ่นปัจจุบันควรภาคภูมิใจในประวัติความเป็นมาของชาติไทย บรรพชนไทยทั้งพระมหากษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง และสามัญชน ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในสมัยต่างๆ มีส่วนสำคัญในการสร้างชาติไทย ให้มีความ เจริญรุ่งเรือง คนรุ่นปัจจุบันจึงควรภาคภูมิใจในความกล้าหาญ ความเสียสละ และการอุทิศตนของบรรพบุรุษ	๘	๑๓
รวมระหว่างปี					๓๙	๗๐
ปลายปี					๑	๓๐
รวมตลอดปี					๔๐	๑๐๐

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

รหัสวิชา ส ๒๑๑๐๓ วิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๑ เวลา ๒๐ ชั่วโมง / ๑.๕ หน่วยกิต

ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความสำคัญของเวลาและช่วงเวลาสำคัญการศึกษาประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคต ตัวอย่างการใช้เวลา ช่วงเวลา และ ยุคสมัยที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย วิธีการเปรียบเทียบศักราชต่าง ๆ ตัวอย่างการใช้ ศักราชต่าง ๆ

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ การคิดรวบยอด การ สืบค้นทางเทคโนโลยีสมัย

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทย และสังคมโลก

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ม.๑/๑ ม.๑/๒	ส ๔.๑ ม.๑/๓
รวม (๓)	๒ ตัวชี้วัด	๑ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส๒๑๑๐๓ ประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๑ เวลา ๒๐ ชั่วโมง จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่าง ทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			ก่อน น ๒๕	กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปลา ย ๓๐
๑	ประวัติศาสตร์ บนเส้นแบ่ง เวลา	ส๔.๑ ม๑./๑ ม๑./๒	ส๔.๑ ม๑./๓	เวลา ช่วงเวลา และ การเทียบศักราชมี ความสำคัญต่อ การศึกษา ประวัติศาสตร์	๕	๑๕	๑๐	-	๕
๒	วิธีการศึกษา ทางประวัติ ศาสตร์	ส๔.๑ ม๑./๑ ม๑./๒	ส๔.๑ ม๑./๓	วิธีการทาง ประวัติศาสตร์เป็น กระบวนการศึกษา เรื่องราวเกี่ยวกับ สังคมมนุษย์และ เหตุการณ์ในอดีต อย่างเป็นระบบ	๔	๑๐	๑๐	-	๕
การวัดผลกลางภาคเรียน					๑	๒๕	๒๐	-	-
๓	พัฒนาการ ประวัติศาสตร์ เอเชีย ตะวันออก เฉียงใต้	ม.๔.๒ ม๑./๒	ม.๔.๒ ม๑./๑	ปัจจัยทาง ภูมิศาสตร์และ ความเป็นมาทาง ประวัติศาสตร์ ความร่วมมือและ พัฒนาการทาง สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการ ปกครองของ ประเทศต่างๆ ใน ภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้	๖	-	-	๑๕	๑๐

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่าง ทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			ก่อน ๒๕	กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปลาย ๓๐
๔	แหล่งอารย ธรรมภูมิภาค เอเชีย ตะวันออก เฉียงใต้	ม.๔.๒ ม๑/๒	ม.๔.๒ ม๑/๑	เอเชียตะวันออก เฉียงใต้มีผู้คนตั้งถิ่น ฐานและสร้างความ เจริญมาเป็น เวลานานมีแหล่ง ความเจริญหลาย แหล่งที่เป็นมรดก โลกที่ต้องช่วยกัน อนุรักษ์ให้คงอยู่ สืบไป	๓			๑๐	๑๐
การวัดผลปลายภาคเรียน					๑	-	-	๒๕	๓๐
ตลอดภาคเรียน					๒๐	๒๕	๒๐	๒๕	๓๐

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

รหัสวิชา ส ๒๑๑๐๔ วิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๒ เวลา ๒๐ ชั่วโมง / ๑.๕ หน่วยกิต

ศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สมัยก่อนสุโขทัยในดินแดนประเทศไทยโดยสังเขป ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ไทย เกี่ยวกับรัฐโบราณในดินแดนประเทศไทย เช่น ฟูนัน ศรีวิชัย ตามพรลิงค์ ทวารวดี รัฐในดินแดนไทยช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เช่น ละโว้ หนีญไชย นครศรีธรรมราช และพัฒนาการของประเทศไทยสมัยสุโขทัยในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร ปัจจัยที่ส่งเสริมความรุ่งเรืองทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก พัฒนาการด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งความเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย

ศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาสุโขทัย ได้แก่ ภาษา วรรณกรรม ประเพณี ศิลปกรรม การชลประทาน เครื่องสังคโลก ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ อิทธิพลของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาสุโขทัยที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

โดยใช้ทักษะการรวบรวมหลักฐาน การตรวจสอบข้อเท็จจริง การวิเคราะห์ การวิพากษ์ข้อมูล การตีความ การใช้เหตุผล การสังเคราะห์ การนำเสนอด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของชนชาติไทย เห็นแบบอย่างการกระทำความดีของบรรพบุรุษไทยที่ได้ปกป้องชาติด้วยความเสียสละ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในชาติไทย วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทย

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ม.๑/๓ ส ๔.๓ ม.๑/๒	ส ๔.๓ ม.๑/๑ ส ๔.๓ ม.๑/๒
รวม	๒ ตัวชี้วัด	๑ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส๒๑๑๐๔ ประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๒ เวลา ๒๐ ชั่วโมง จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		สาระสำคัญ				กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปลาย ๓๐	ปลาย ๓๐
		ตัวชี้วัด ระหว่าง ทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง						
๑	สมัยก่อน สุโขทัยใน ดินแดน ไทย	ส๔.๓ ม.๑/๓	ส๔.๓ ม.๑/๑ ม.๑/๒	ดินแดนที่เป็นประเทศไทย ในปัจจุบันมีประวัติศาสตร์ อันยาวนาน ดังปรากฏมี กลุ่มชนตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และได้สร้างสรรค์ความ เจริญต่างๆ บนพื้นแผ่นดิน แห่งนี้จนพัฒนาเป็นชุมชน เมือง แคว้น รัฐ อาณาจักร ในที่สุด	๙	๒๕	๒๐	-	๑๕
การวัดผลกลางภาคเรียน					๑	๒๕	๒๐	-	-
๒	พัฒนาการ อาณาจักร สุโขทัย	ส๔.๓ ม.๑/๓	ส๔.๓ ม.๑/๑ ม.๑/๒	บรรพบุรุษไทยได้สถาปนา กรุงสุโขทัยขึ้นเป็นราชธานี และได้สร้างสรรค์ความ เจริญด้านต่างๆ เป็น เอกลักษณ์ของตนเอง ขึ้นมามากมายทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจ	๙	-	-	๒๕	๑๕

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การ เรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด สาระสำคัญ		เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่าง ทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปลาย ๓๐	ปลาย ๓๐
				สังคม และ วัฒนธรรม อาณาจักรสุโขทัย ดำรงอยู่ได้ประมาณ ๒๐๐ ปี จนถึงผนวก เป็นส่วนหนึ่งของ อาณาจักรอยุธยา					
การวัดผลปลายภาคเรียน					๑	-	-	๒๕	๓๐
ตลอดภาคเรียน					๒๐	๒๕	๒๐	๒๕	๓๐

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

รหัสวิชา ส ๒๒๑๐๓ วิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ภาคเรียนที่ ๑ เวลา ๒๐ ชั่วโมง / ๑.๕ หน่วยกิต

ศึกษาวิเคราะห์การประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และความสำคัญของการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และอาณาจักรธนบุรีในด้านต่างๆ

โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษยชาติในภูมิภาคต่างๆ ในทวีปเอเชียจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้ตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบที่เกิดขึ้น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ม.๒/๑ ส ๔.๑ ม.๒/๒	ส ๔.๓ ม.๒/๓
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ม.๒/๓	ส ๔.๓ ม.๒/๑ ส ๔.๓ ม.๒/๒
รวม	๓ ตัวชี้วัด	๓ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๓ ประวัติศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ภาคเรียนที่ ๑ เวลา ๒๐ ชั่วโมง จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง			ก่อน ๓๐	กลาง ๒๐	หลัง ๒๐	ปลาย ๓๐
๑	ความสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ม.๒/๑ ม.๒/๒	ส ๔.๑ ม.๒/๓	หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ จะทำให้ผลการศึกษา มีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ	(๕)	๑๕	๑๐	-	๑๐
๒	พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา	ส ๔.๓ ม.๒/๓	ส ๔.๓ ม.๒/๑ ม.๒/๒	พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา มีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักร ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของสมัยอยุธยา ยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทยในยุคต่อมา	(๙)	๑๕	๑๐	๑๐	๑๐
การวัดผลกลางภาค					๑๔	๓๐	๒๐	-	-
๓	พัฒนาการของอาณาจักรธนบุรี	ส ๔.๓ ม.๒/๓	ส ๔.๓ ม.๒/๑ ม.๒/๒		(๖)	-	-	๑๐	๑๐
การวัดผลปลายภาคเรียน						-	-	๒๐	๓๐
รวมตลอดภาคเรียน					๒๐	๓๐	๒๐	๒๐	๓๐

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

รหัสวิชา ส ๒๒๑๐๔ วิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ภาคเรียนที่ ๒ เวลา ๒๐ ชั่วโมง / ๑.๕ หน่วยกิต

ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคเอเชีย ความสำคัญของแหล่งอารยธรรมโบราณในภูมิภาคเอเชีย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยา อิทธิพลของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีที่มีต่อการพัฒนาชาติไทยในยุคต่อมา

โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษยชาติในภูมิภาคต่างๆ ในทวีปเอเชียจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้ตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบที่เกิดขึ้น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ม.๒/๓	ส ๔.๓ ม.๒/๑ ส ๔.๓ ม.๒/๒
รวม	๓ ตัวชี้วัด	๓ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส๒๒๑๐๔ ประวัติศาสตร์
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ภาคเรียนที่ ๒ เวลา ๒๐ ชั่วโมง จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง			ก่อน ๓๐	กลาง ๒๐	หลัง ๒๐	ปลาย ๓๐
๑	ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในการสร้างสรรค์ชาติไทย	ส ๔.๓ ม.๒/๓	ส ๔.๓ ม.๒/๑ ม.๒/๒	ประวัติและผลงานของพระมหากษัตริย์ ขุนนางในสมัยอยุธยาและสมัยธนบุรีที่ให้คุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองในด้านต่างๆ ด้วยความเสียสละ กล้าหาญอดทน และความเข้มแข็ง เป็นแบบอย่างให้อนุชนรุ่นหลัง ได้นำไปประพฤติดำเนินปฏิบัติตาม	(๗)	๑๕	๑๐	-	๑๐
๒	ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อพัฒนาการของทวีปเอเชีย	ส ๔.๓ ม.๒/๓	ส ๔.๓ ม.๒/๑ ม.๒/๒	พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาที่มีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักร ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของสมัยอยุธยาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทยในยุคต่อมา	(๖)	๑๕	๑๐	๑๐	๑๐
การวัดผลกลางภาค					๑๔	๓๐	๒๐	-	-

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่าง ทาง	ตัวชี้วัด ปลายทา ง			ก่อน ๓๐	กลา ง ๒๐	หลั ง ๒๐	ปลา ย ๓๐
๓	แหล่ง อารย ธรรมใน ทวีป เอเชีย	ส ๔.๓ ม.๒/๓	ส ๔.๓ ม.๒/๑	แหล่งอารยธรรม ตะวันออกและมรดกโลก ของประเทศต่างๆใน ภูมิภาคเอเชีย ล้วนมี ความสำคัญทาง ประวัติศาสตร์ แสดงถึง ความเจริญรุ่งเรืองเมื่อ ครั้งอดีต ซึ่งมีอิทธิพลต่อ ภูมิภาคเอเชียในปัจจุบัน	(๗)	-	-	๑๐	๑๐
การวัดผลปลายภาคเรียน						-	-	๒๐	๓๐
รวมตลอดภาคเรียน					๒๐	๓๐	๒๐	๒๐	๓๐

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

รหัสวิชา ส ๒๓๑๐๓ วิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ภาคเรียนที่ ๑ เวลา ๒๐ ชั่วโมง / ๑.๕ หน่วยกิต

ศึกษา วิเคราะห์ เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่น่าสนใจ พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ในด้านต่างๆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ บทบาทของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ พัฒนาการของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ทางด้านการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามช่วงสมัยต่างๆ

โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการทางสังคม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่นของตนเอง และประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ ตลอดจนพัฒนาการในภูมิภาคต่างๆ ของโลก เกิดความรักความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคต่างๆ ของโลกและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๑	ส ๔.๑ ม.๓/๑	ส ๔.๑ ม.๓/๒
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ม.๓/๒ ส ๔.๓ ม.๓/๓ ส ๔.๓ ม.๓/๔	ส ๔.๓ ม.๓/๑
รวม	๔ ตัวชี้วัด	๒ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส๒๓๑๐๓ ประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ภาคเรียนที่ ๑ เวลา ๒๐ ชั่วโมง จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่าง ทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			ก่อน ๒๕	กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปลาย ๓๐
๑	วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ ในการศึกษา เรื่องราว ทาง ประวัติศาสตร์	ส ๔.๑ ม.๓/๑	ส ๔.๑ ม.๓/๒	การนำวิธีการทาง ประวัติศาสตร์มาใช้ ในการศึกษา เหตุการณ์สำคัญ ทางประวัติศาสตร์ อย่างมีเหตุผลจะ ทำให้เหตุการณ์ นั้นๆ มีความ น่าเชื่อถือ	๒	๑๐	๕	-	-
๒	พัฒนาการ ทาง ประวัติศาสตร์ ไทย สมัย รัตนโกสินทร์ ตอนต้น	ส ๔.๓ ม.๓/๒	ส ๔.๓ ม.๓/๑	พัฒนาการของไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นในด้าน ต่างๆ นั้น มีปัจจัย สำคัญที่ส่งผลต่อ ความมั่นคงและ ความเจริญรุ่งเรือง ของไทย ทำให้ ราชธานีมีความ มั่นคงและ เจริญรุ่งเรือง และ ส่งผลความมั่นคง และความ เจริญรุ่งเรืองมา จนถึงปัจจุบัน	๗	๑๕	๑๕	-	-
การวัดผลกลางภาคเรียน					๙	๒๕	๒๐	-	-

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่าง ทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			ก่อน ๒๕	กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปลาย ๓๐
๓	พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยปรับปรุงและปฏิรูปประเทศ	ส ๔.๓ ม.๓/๒	ส ๔.๓ ม.๓/๑	พัฒนาการของไทยในสมัยปรับปรุงและปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ ทำให้ราชธานีมีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง	๗	-	-	๑๐	๑๕
๔	พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยประชาธิปไตย	ส ๔.๓ ม.๓/๒ ม.๓/๓ ม.๓/๔	ส ๔.๓ ม.๓/๑	พัฒนาการของไทยในสมัยประชาธิปไตยในด้านต่างๆ ทำให้ราชธานีมีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง และส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบัน	๔			๑๕	๑๕
การวัดผลปลายภาคเรียน					๑๑	-	-	๒๕	๓๐
รวมตลอดภาคเรียน					๒๐	๒๕	๒๐	๒๕	๓๐

คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน

รหัสวิชา ส ๒๑๑๐๓ วิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ภาคเรียนที่ ๒ เวลา ๒๐ ชั่วโมง / ๑.๕ หน่วยกิต

ศึกษา วิเคราะห์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนา
ชาติไทย และบทบาทของไทยในสมัยประชาธิปไตย พัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของ
ภูมิภาคต่างๆ ในโลกโดยสังเขป ผลของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความร่วมมือ และความขัดแย้งใน
คริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ตลอดจนความพยายาม ในการขจัดปัญหาความขัดแย้ง

โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการทาง
สังคม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิด
ความรู้ความเข้าใจในการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง
ครอบครัว ท้องถิ่นของตนเอง และประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ ตลอดจนพัฒนาการในภูมิภาค
ต่างๆ ของโลก เกิดความรักความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย ตระหนักถึงความสำคัญของการ
เปลี่ยนแปลงในภูมิภาคต่างๆ ของโลกและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มี
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่าง
พอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่าง
สันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
ส ๔.๒	-	ส ๔.๒ ม.๓/๑ ส ๔.๒ ม.๓/๒
ส ๔.๓	ส ๔.๓ ม.๓/๓	ส ๔.๓ ม.๓/๑
รวม	๑ ตัวชี้วัด	๓ ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา ส๒๓๑๐๔ ประวัติศาสตร์
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ภาคเรียนที่ ๒ จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่าง ทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			ก่อน ๒๕	กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปลาย ๓๐
๑	การ สร้างสรรค์ ภูมิปัญญา และ วัฒนธรรม ไทย สมัยรัตน โกสินทร์	ส ๔.๓ ม.๓/๓	ส ๔.๓ ม.๓/๑	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ไทยสมัยรัตนโกสินทร์มี อิทธิพลต่อการพัฒนาชาติ ไทย ทำให้คนไทยเกิด ความภาคภูมิใจ เห็น คุณค่า และช่วยกัน อนุรักษ์ไว้ ๑. การสร้างสรรค์ ภูมิ ปัญญาและวัฒนธรรมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ๒. การสืบค้นภูมิปัญญา และ วัฒนธรรมไทย สมัยรัตนโกสินทร์	๔ (๒) (๒)	๑๐	๗	-	-
๒	ภูมิภาค ของโลกกับ พัฒนาการ ทางประวัติ ศาสตร์	ส ๔.๓ ม.๓/๓	ส ๔.๒ ม.๓/๑	ปัจจัยทางภูมิศาสตร์มี อิทธิพลต่อพัฒนาการทาง สังคม เศรษฐกิจ และ การเมืองของภูมิภาคต่างๆ ของโลก นอกจากนั้น อิทธิพลของอารยธรรม ตะวันตกยังมีผลสำคัญต่อ พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์	๖	๑๕	๑๓	-	-

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			ก่อน ๒๕	กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปล าย ๓๐
๒	ภูมิภาคของโลกกับ พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์	-	ส ๔.๒ ม.๓/๑	๑.พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ของทวีป ยุโรป ๒.การสร้างสรรคผลงาน ด้านต่างๆ ของทวีปยุโรป ๓.อิทธิพลของทวีปยุโรป ที่มีต่อสังคมโลก ๔.พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ของทวีป อเมริกาเหนือ ๕. พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ของ ทวีปอเมริกาใต้ ๖.พัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ของทวีป แอฟริกา		๑๕	๑๓	-	-
การวัดผลกลางภาคเรียน						๑๐	๒๕	๒๐	-
๓	ความขัดแย้งและ ความร่วมมือของ โลกใน คริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ถึงปัจจุบัน	-	ส ๔.๒ ม.๓/๒	โลกในศตวรรษที่ ๒๐ มนุษย์มีชีวิตความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็ม ความขัดแย้งกันมากขึ้น ทำให้มนุษย์หาหนทาง ร่วมมือขจัดความขัดแย้ง โดยการจัดตั้งองค์การ ความร่วมมือต่างๆ ขึ้น เพื่อให้มนุษย์ทุกคนบน โลกอยู่ร่วมกันได้อย่าง สงบสุข	๖	-	-	๑๕	๒๐

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน /ตัวชี้วัด		สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน ๗๐ : ๓๐			
		ตัวชี้วัด ระหว่างทาง	ตัวชี้วัด ปลายทาง			ก่อน ๒๕	กลาง ๒๐	หลัง ๒๕	ปล าย ๓๐
๓	ความขัดแย้งและ ความร่วมมือของ โลกใน คริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ถึงปัจจุบัน		ส ๔.๒ ม.๓/๒	โลกในศตวรรษที่ ๒๐ มนุษย์มีชีวิตความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็ม ีความขัดแย้งกันมากขึ้ นทำให้มนุษย์หาหนทาง ร่วมมือขจัดความขัดแย้ง โดยการจัดตั้งองค์การ ความร่วมมือต่างๆ ขึ้น เพื่อให้มนุษย์ทุกคนบน โลกอยู่ร่วมกันได้อย่าง สงบสุข ๑.สงครามโลกครั้งที่ ๑ และสงครามโลกครั้งที่ ๒ ๒. ผลกระทบของ สงครามโลกครั้งที่ ๑ และสงครามโลกครั้งที่ ๒ ๓.สาเหตุการเกิด สงครามเย็น ๔.ผลกระทบของ สงครามเย็น ๕.องค์การความร่วมมือ ระหว่างประเทศ ๖.บทบาทสำคัญของ องค์การความร่วมมือ ระหว่างประเทศ	๖ (๑) (๑) (๑) (๑) (๑) (๑)	-	-	๑๕	๒๐
การวัดผลปลายภาคเรียน					๑๐	-	-	๒๕	๓๐
รวมตลอดภาคเรียน					๒๐	๒๕	๒๐	๒๕	๓๐

ส่วนท้าย

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด การพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่วัดผ่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

๒. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน

๓. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดย

เขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

๔. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียน ในชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

ข้อมูลการประเมินในระดับต่างๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบ ทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแล ช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพบนพื้นฐานความ แตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่ม ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาด้าน วินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฏิเสธโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่ม พิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินจึงเป็นหัวใจของสถานศึกษาในการ ดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันทั่วถึงที่ ปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบความสำเร็จใน การเรียน

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและ ประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็น ข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติ ร่วมกัน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน

๑. การตัดสิน การให้ระดับและการรายงานผลการเรียน

๑.๑ การตัดสินผลการเรียน

ในการตัดสินผลการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแต่ละ คนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในแต่ละภาคเรียน รวมทั้งสอนซ่อมเสริมผู้เรียนให้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพ

ระดับประถมศึกษา

- (๑) ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ของเวลาเรียนทั้งหมด
- (๒) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
- (๓) ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา
- (๔) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา

กำหนด ในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน

การพิจารณาเลื่อนชั้น ถ้าผู้เรียนมีข้อบกพร่องเพียงเล็กน้อย และสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่า สามารถพัฒนาและสอนซ่อมเสริมได้ ให้อยู่ในดุลพินิจของสถานศึกษาที่จะผ่อนผันให้เลื่อนชั้นได้ แต่ หากผู้เรียนไม่ผ่านรายวิชาจำนวนมาก และมีแนวโน้มว่าจะเป็นปัญหาต่อการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น สถานศึกษาอาจตั้งคณะกรรมการพิจารณาให้เรียนซ้ำชั้นได้ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงวุฒิภาวะและความรู้ ความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ

๑.๒ การให้ระดับผลการเรียน

ระดับประถมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา สถานศึกษาสามารถ ให้ระดับผลการเรียนหรือระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียน เป็นระบบตัวเลข ระบบตัวอักษร ระบบ ร้อยละ และระบบที่ใช้คำสำคัญสะท้อนมาตรฐาน

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ ระดับผล การประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การ ปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นผ่าน และไม่ผ่าน

๑.๓ การรายงานผลการเรียน

การรายงานผลการเรียนเป็นการสื่อสารให้ผู้ปกครองและผู้เรียนทราบความก้าวหน้าใน การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องสรุปผลการประเมินและจัดทำเอกสารรายงานให้ผู้ปกครอง ทราบเป็นระยะๆ หรืออย่างน้อยภาคเรียนละ ๑ ครั้ง

การรายงานผลการเรียนสามารถรายงานเป็นระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียนที่ สะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึง ความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อ การเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่าย การเรียนรู้ ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการ เรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุง เลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถ ส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มี หน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

๑. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

๒. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

๓. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้อง กับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๔. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ

๕. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

๖. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

อภิธานศัพท์

กตัญญูกตเวทิตะ ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น ๒ ข้อ ๑. กตัญญู รู้คุณค่าท่าน ๒. กตเวทิตะตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ความกตัญญูกตเวทิตะว่าโดยขอบเขต แยกได้เป็น ๒ ระดับ คือ ๒.๑ กตัญญูกตเวทิตะต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว ๒.๒ กตัญญูกตเวทิตะต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดี เกื้อกูลแก่ส่วนร่วม (พ.ศ. หน้า ๒-๓)

กตัญญูกตเวทิตะต่ออาจารย์/โรงเรียน ในฐานะที่เป็นศิษย์พึงแสดงความเคารพนับถืออาจารย์ผู้เปรียบเสมือน ทิศเบื้องขวา ดังนี้ ๑. ลูกต้อนรับ แสดงความเคารพ ๒. เข้าไปหา เพื่อบำรุงรับใช้ปรึกษา ซักถาม รับคำแนะนำ เป็นต้น ๓. พึงด้วยดี พึงเป็น รู้จักฟัง ให้เกิดปัญญา ๔. ประณินบัติ ช่วย บริการ ๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญด้วยดี กรรม การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ ประกอบด้วยความตั้งใจ หรือตั้งใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขุดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ตกลงไปตายเป็นกรรมแต่ขุดบ่อน้ำไว้กินไว้ใช้สัตว์ตกลงไปตายเองไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้ยั่วบ่อน้ำที่ตนขุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกได้ง่ายแล้วปล่อยปละละเลย มีคนตกลงไปก็ไม่พันกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า “กรรมดี” ที่ชั่วเรียกว่า “กรรมชั่ว” (พ.ศ. หน้า ๔)

กรรม ๒ กรรมจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมชาติเป็นมูลเหตุมี ๒ คือ ๑. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล กรรมชั่ว คือเกิดจากอกุศลมูล ๒. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล กรรมดี คือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล

กรรม ๓ กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่กรรมมี ๓ คือ ๑. กายกรรม การกระทำทางกาย ๒. วจีกรรม การกระทำทางวาจา ๓. มโนกรรม การกระทำทางใจ

กรรมฐาน ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภท คือ สมถกรรมฐาน คือ อุบายสงบใจ วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๐)

กุลจิรัฏฐธรรม ๔ ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน (พ.ธ. หน้า ๑๓๔) ๑. ญัตติกเวสนา คือ ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ ๒. ชินณปฏิสังขรณา คือ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม ๓. ปริมิตปานโกชนา คือ รู้จักประมาณในการกินการใช้ ๔. อธิปัจจัยสละวันตสถาปนา คือ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (พ.ธ. หน้า ๑๓๔)

กุศล บุญ ความดี ฉลาด สิ่งที่ดี กรรมดี (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรม กรรมดี กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดีคือเกิดจากกุศลมูล (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี ๑๐ อย่างได้แก่

ก. กายกรรม ๓ (ทางกาย) ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ๓. กามสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติดิฉินในกาม

ข. วจีกรรม ๔ (ทางวาจา) ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ๕. ปสุณายวาจา เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด ๖. ผรุสยา วาจา เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ ๗. สัมผัปปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม ๓ (ทางใจ) ๘. อนภิชฌา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้าย เปียดเบียนเขา ๑๐. สัมมาทิฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลมูล รากเหงาของกุศล ต้นเหตุของกุศล ต้นเหตุของความดี ๓ อย่าง ๑. โอโลภะ ไม่โลภ (จาคะ) ๒. โอทสะ ไม่คิดประทุษร้าย (เมตตา) ๓. โอมหะ ไม่หลง (ปัญญา) (พ.ศ. หน้า ๒๒)

กุศลวิตก ความตรึกที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่ดียาม ๓ คือ ๑. เนกขัมมวิตก ความตรึกปลอดจากกาม ๒. อพยาบาทวิตก ความตรึกปลอดจากพยาบาท ๓. อวิหิงสาวิตก ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน (พ.ศ. หน้า ๒๒)

โกศล ๓ ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ มี ๓ อย่าง ๑. อายโกศล คือ ความฉลาดในความเจริญ รอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ ๒. อปายโกศล คือ ความฉลาดในความเสื่อม รอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของ ความเสื่อม ๓. อุปายโกศล คือ ความฉลาดในอุปาย รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จทั้งในการป้องกันความเสื่อมและในการสร้างความเจริญ

ขันธ กอง พวก หมวด หมู่ลาตัว หมวดหนึ่งๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นห้ากอง ได้แก่รูปขันธคือ กองรูป เวทนาขันธคือ กองเวทนา สัญญาขันธคือ กองสัญญา สังขารขันธคือ กองสังขาร วิทยญาณขันธ คือ กองวิทยญาณ เรียกรวมว่า เบญจขันธ (พ.ศ. หน้า ๒๖ -๒๗)

การวธธรรม ๖ ธรรม คือ ความเคารพ การถือเป็นสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วย ความเอื้อเฟื้อ หรือ โดยความหนักแน่นจริงจังมี ๖ ประการ คือ ๑. สัตถุการวธตา ความเคารพในพระศาสดา หรือพุทธการวธตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า ๒. ธัมมการวธตา ความเคารพในพระธรรม ๓. สังฆการวธตา ความ เคารพในพระสงฆ์ ๔. สีกขาการวธตา ความเคารพในการศึกษา ๕. อัปมาทการวธตา ความเคารพในความไม่ประมาท ๖. ปฏิสันถการการวธตา ความเคารพในการปฏิสันถาร (พ.ศ. หน้า ๒๒๑)

คิหิสุข (กามโมคิสุข ๔) สุขของคฤหัสถ์สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้ สม่่าเสมอสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ๔ ประการ ๑. อัถถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓. อนณสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ (ไม่บกพร่องเสียหายทั้งทางกาย วาจา และใจ) (พ.ศ. หน้า ๑๗๓)

ขรราวาสธรรม ๔ ธรรมสำหรับขรราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์จริงใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้า ด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ๔. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือ เอาแต่ใจตัว (พ.ศ. หน้า ๔๓)

จิต ธรรมชาติที่รู้อารมณ์สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น ๘๙ แบ่งโดย ชาติเป็นอกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ และกิริยาจิต ๘ (พ.ศ. หน้า ๔๓)

เจตสิก ธรรมที่ประกอบกับจิต อากาหรือคุณสมบัติต่างๆ ของจิต เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ศรัทธา เมตตา สติ ปัญญา เป็นต้น มี ๕๒ อย่าง จัดเป็นอัญญสมานาเจตสิก ๑๓ อุกุศเจตสิก ๑๔ โสภณเจตสิก ๒๕ (พ.ศ. หน้า ๔๙)

ฉันทะ ๑. ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี ความต้องการ ความรักใคร่ในสิ่งนั้นๆ ๒. ความยินยอม ความยอมให้ที่ประชุมทำกิจนั้นๆ ในเมื่อตนมิได้ร่วมอยู่ด้วย เป็นธรรมเนียมของภิกษุที่อยู่ในวัดซึ่งมีสมาธิร่วมกัน มีสิทธิที่จะเข้าประชุมทำกิจของสงฆ์เว้นแต่ภิกษุนั้นอาพาธ จะเข้าร่วมประชุมด้วยไม่ได้ ก็มอบฉันทะคือ แสดงความยินยอมให้สงฆ์ทำกิจนั้นๆ ได้ (พ.ศ. หน้า ๕๒)

ฌาน การเพ่ง การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่มิ ๒ ประเภท คือ ๑. รูปฌาน ๒. อรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๖๐)

ฌานสมบัติ การบรรลุฌาน การเข้าฌาน (พุทธธรรม หน้า ๙๖๔) ธรรมที่เป็นหนทางแห่งความสำเร็จ คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นจุดประจักษ์อันเปิดออกไปสู่ความสุขความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต ๖ ประการ คือ ๑. อาริโยคะ คือ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิตและกาย ๒. ศีล คือ มีระเบียบวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม ๓. พุทธานุมัตติ คือ ได้คนดีเป็นแบบอย่างศึกษาเยี่ยงนิยมแบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน ๔. สุตะ คือ ตั้งเรียนรู้ให้จริง เล่าเรียนค้นคว้าให้รู้เชี่ยวชาญ ใฝ่สดับเหตุการณ์ให้รู้เท่าทัน ๕. ธรรมานุวัติ คือ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดำรงมั่นใน สุจริต ทั้งชีวิต และงานดำเนินตามธรรม ๖. อลันตา คือ มีความขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจ แข็งกล้า ไม่ท้อแท้เฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป (ธรรมานุวัติ บทที่ ๑๕ คนสู้บตรกูล ขอ ก. หน้า ๕๕)

หมายเหตุ หลักธรรมข้อนี้เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “วัฒนธรรม” ตรงคาบาคีว่า “อรรถทวาร” ประดุจแห่งประโยชน์

ตัณหา (๑) ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแส่นหา มี ๓ คือ ๑. กามตัณหา ความทะยาน อยากในกาม อยากได้อารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ ๒. ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ อยากเป็นนั่น เป็นนี่ ๓. วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ อยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ อยากพรากรพันดับสูญไปเสีย

ตัณหา (๒) ธิตามารนางหนึ่งใน ๓ นาง ที่อาสาพระยามารผู้เป็นบิดา เข้าไปประโลมพระพุทเจ้าด้วยอาการ ต่างๆ ในสมัยที่พระองค์ประทับอยู่ที่ตอนชบาลนิโครธ ภายหลังตรัสรู้ใหม่ๆ (อีก ๒ นางคือ อรดีกับ รากา) (พ.ศ. หน้า ๗๒)

ไตรลักษณ์ ลักษณะสาม คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ความไม่ใช่ตัวตน ๑. อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ๒. ทุกข์ตา (ความเป็นทุกข์) ๓. อนัตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน) (พ.ศ. หน้า ๑๐๔)

ไตรสิกขา สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ๒. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ๓. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่ายๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๘๗)

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ธรรมสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน คุณสมบัติของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดิน โดยธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี มี ๑๐ ประการ คือ ๑. ทาน การให้ทรัพย์สินสิ่งของ ๒. ศีล ประพฤติดีงาม ๓. ปริจจาคะ ความเสียสละ ๔. อาชชวะ ความซื่อตรง ๕. มัททวะ ความอ่อนโยน ๖. ตบะ ความทรงเดช เฝือกิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นใน ความสุขสำราญ ๗. อักโกธะความไม่กริ้วโกรธ ๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน ๙. ขันติ ความอดทนเข้มแข็ง ไม่ทอถอย ๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาถธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๕๐)

ทวิภูมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็น กันในชาตินี้ที่คนทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น มี ๔ ประการ คือ ๑. อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓. กัลป์ยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ (พ.ศ. หน้า ๙๕)

ทุกข์ ๑. สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและดับสลาย เนื่องจาก ต้องไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ๒. สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกข์เวทนา (พ.ศ. หน้า ๙๙)

ทุกรกิริยา กิริยาที่ทำได้ยาก การทำความเพียรอันยากที่ใครๆ จะทำได้เช่น การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุธรรม วิเศษ ด้วยวิธีทรมานตนต่างๆ เช่น กลั่นลมอัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจออก) และ อดอาหาร เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

ทุจริต ๓ ความประพฤติไม่ดี ประพฤติชั่ว ๓ ทาง ได้แก่ ๑. กายทุจริต ประพฤติชั่วทางกาย ๒. วจีทุจริต ประพฤติชั่วทางวาจา ๓. มโนทุจริต ประพฤติชั่วทางใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

เทวทูต ๔ ทูตของยมเทพ สื่อแจ้งข่าวของมฤตยู สัญญาณที่เตือนให้ระลึกถึงคติธรรมดาของชีวิต มีให้มีความประมาท ได้แก่คนแก่คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๓ อย่างแรกเรียกเทวทูต สอนสมณะเรียกร่วมเป็น เทวทูตไปด้วยโดยปริยายเพราะมาในหมวดเดียวกัน แต่ในบาลีทานเรียกว่า นิमित ๔ ไม่ได้เรียกเทวทูต (พ.ศ. หน้า ๑๐๒)

ธาตุ ๔ สิ่งที่ทรงภาวะของมันอยู่เองตามธรรมดาของเหตุปัจจัย ได้แก่ ๑. ปฐวีธาตุ หมายถึง สภาพที่แผ่ไปหรือ กินเนื้อที่ เรียกชื่อสามัญว่า ธาตุเข้มแข็งหรือธาตุดิน ๒. อาโปธาตุ หมายถึง สภาพที่เอิบอาบดูดซึม เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือธาตุน้ำ ๓. เตโชธาตุ หมายถึง สภาพที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญว่า ธาตุไฟ ๔. วาโยธาตุ หมายถึง สภาพที่ทำให้เคลื่อนไหว เรียกสามัญว่า ธาตุลม (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

นาม ธรรมที่รู้จักกันด้วยชื่อ กำหนดรู้ด้วยใจเป็นเรื่องของจิตใจ สิ่งที่ไม่มรูปราง ไม่มีรูปแต่น้อมมาเป็นอารมณ์ ของจิตได้ (พ.ศ. หน้า ๑๒๐)

นิยาม ๕ กำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ๑. อุตุนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิจึงหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ ๒. พินนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น) ๓. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) ๔. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์คือ กระบวนการให้ผลของการ

กระทำ) ๕. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุ เป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย (พ.ธ. หน้า ๑๙๔)

นิวรรณ๕ สิ่งที่กัณฐิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กัณฐิตไม่ให้บรรลุคุณความดี อกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ๓. ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเชื่องซึม) ๔. อุทธัจจ กุกกัจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกัณฐิต) ๕. วิจิกิฉา (ความลังเลสงสัย) (พ.ธ. หน้า ๑๙๕)

นิโรธ ความดับทุกข์คือดับตัณหาได้สิ้นเชิง ภาวะปลอดทุกข์เพราะไม่มีทุกข์ที่จะเกิดขึ้นได้หมายถึง พระนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๗)

บารมี คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยั่งยืน เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา (พ.ศ. หน้า ๑๓๖)

บุญกิริยาวัตถุ ๓ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางความดีมี ๓ ประการ คือ ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี มีระเบียบวินัย ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ (พ.ธ. หน้า ๑๐๙)

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางความดี ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ ๔. อปายนมัย คือ ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ๕. เวยยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วย การช่วยชวนชวน รับผิดชอบ ๖. ปตติทานมัย คือ ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗. ปตตานโมทนามัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘. ฐัมมัสสวนมัย คือ ทำบุญด้วย การฟังธรรม ศึกษาหาความรู้ ๙. ฐัมมเทศนามัย คือทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐. ทิฏฐุกรรม คือ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง (พ.ธ. หน้า ๑๑๐)

บุพนิมิตของมัชฌิมาปฏิบัติ บุพนิมิต แปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งบ่งบอกล่วงหน้า พระพุทธองค์ตรัส เปรียบเทียบว่า ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็นก่อนฉันใด ก่อนที่ อริยมรรคซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ก็มีธรรมบางประการปรากฏขึ้นก่อน เหมือนแสงเงินแสงทองฉันนั้น องค์ประกอบของธรรมดังกล่าว หรือ บุพนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิบัติ ได้แก่ ๑. กัลยาณมิตตตา ความมีกัลยาณมิตร ๒. สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีวินัย มีความเป็น ระเบียบในชีวิตของตนและในการอยู่ร่วมในสังคม ๓. ฉันทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยฉันทะ พอใจใฝ่รัก ในปัญญา สัจธรรม ในจริยธรรม ใฝ่รู้ในความจริงและใฝ่ทำความดี ๔. อัตตสัมปทา ความถึงพร้อม ด้วยการที่จะฝึกฝน พัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการที่จะต้องฝึกตน ๕. ทิฏฐิสัมปทา ความถึง พร้อมด้วยทิฏฐิ ยึดถือ เชื่อถือในหลักการ และมีความเห็นความเข้าใจพื้นฐานที่มองสิ่งทั้งหลาย ตามเหตุปัจจัย ๖. อัปปมาทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของกาลเวลา เห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นสังขารตุนเตือนให้เร่งรัดการค้นคว้าให้เข้าถึง ความจริงหรือในการทำชีวิตที่ดีงามให้สำเร็จ ๗. โยนิโสมนสิการ รู้จัดคิดพิจารณา มองสิ่งทั้งหลาย ให้ได้ความรู้

และได้ประโยชน์ที่จะเอามาใช้พัฒนาตนเองยิ่งๆ ขึ้นไป (แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ ดี งาม: พระธรรมปก) (ป.อ. ปยุตโต)

เบญจธรรม ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับ
ขอ ดังนี้ ๑. เมตตา กรุณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร (สำรวมในกาม) ๔. สัจจะ ๕.
สติสัมปชัญญะ (พ.ศ. หน้า ๑๔๐ – ๑๔๑)

เบญจศีล ศีล ๕ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติดีกในกาม เว้นพูดปด เว้นของเมา
(พ.ศ. หน้า ๑๔๑)

ปฐมเทศนา เทศนาครั้งแรก หมายถึง ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจ
วัคคีย์ในวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมือง
พาราณสี (พ.ศ. หน้า ๑๔๗)

ปฏิจจสมุปบาท สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงมีขึ้น การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะ
อาศัย ปัจจัยต่อเนื่องกันมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๓)

ปริยัติ พุทธพจนอันจะพึงเล่าเรียน สิ่งที่ควรเล่าเรียน การเล่าเรียนพระธรรมวินัย (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปธาน ๔ ความเพียร ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. สังวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น (ยับยั้งบาป
อกุศลธรรมที่ ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น) ๒. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓.
ภวานาปธาน คือ เพียรเจริญ หรือทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. อนรักขนาปธาน คือ
เพียรรักษากุศลธรรมที่ เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไปและทำให้เพิ่มพูน (พ.ศ. หน้า ๑๔๙)

ปปัญจธรรม ๓ กิเลสเครื่องเนิ่นชา กิเลสที่เป็นตัวการทำให้คิดปรุงแต่งยึดเยื้อพิสดาร ทำให้เขาห่าง
ออกไปจาก ความเป็นจริงง่ายๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความ
จริง หรือทำให้ ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกทางตรงไปตรงมา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ตัณหา (ความ
ทะยานอยาก ความปรารถนาที่จะบำรุงบำเรอ ประนเปรอดน ความยากไถ่อยากเอา) ๒. ทิณฺณิ
(ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎีอุดมการณ์ต่างๆ ที่ยึดถือไว้โดยมหายหรือโดยอาการ
เชิดชูว่าอย่างนี้เท่านั้นจริงอย่างอื่น เท็จทั้งนั้นเป็นตน ทำให้ปิดตัวแคบ ไม่ยอมรับฟังใคร ตัด
โอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดเตลิดไปข้าง เดียวตลอดจนเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนบีบ
คั้นผู้อื่นที่ไม่ถืออย่างตน ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ คือ ความคิดเห็นเป็นความจริง) ๓. มานะ
(ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูง ถือต่ำ ยิ่งใหญ่เท่าเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น
ความอยากเด่นอยากยกชูตนให้ยิ่งใหญ่) (พ.ศ. หน้า ๑๑๑)

ปฏิเวธ เข้าใจตลอด ทางตลอด ตรัสรู้รู้ทะลุปรุโปร่ง ลุล่วงด้วยการปฏิบัติ (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปฏิเวธสัทธรรม สัทธรรม คือ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติได้แก่มรรค ผล และนิพพาน
(พ.ศ. หน้า ๑๒๕)

ปัญญา ๓ ความรอบรู้เข้าใจ รู้ซึ่ง มี ๓ อย่าง คือ ๑. สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่า
เรื่อง) ๒. จิน ตามนปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล) ๓. ภาวนามย
ปัญญา (ปัญญาเกิดแต่ การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ) (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

ปัญญาฉัตรธรรม ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญา คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญอกงามแห่งปัญญา ๑. สัปบุริสสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาทานผู้ทรง ๒. สัทธัมมัสสวนะ ฟังสัทธรรม เอาใจใส่เล่าเรียนหาความรู้จริง ๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี ๔. ธัมมานุวัตรปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดี ขอบเขตความหมาย และวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์ กับธรรมข้ออื่นๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและไตร่ตรองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมาย ของสิ่งนั้นๆ (พ.ธ. หน้า ๑๖๒ – ๑๖๓)

ปาปณิกธรรม ๓ หลักพ่อค้า องค์คุณของพ่อค้ามี ๓ อย่าง คือ ๑. จักขุมา ตาดี (รู้จักสินค้า) ดูของเป็น สามารถ คำนวณราคา กระทุน เก่งกาไร แม่นยำ ๒. วิธูโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความเคลื่อนไหว ความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) ๓. นิสสยสัม ปนโน พร้อมด้วยแหล่งทุนอาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ๆ หาเงินมาลงทุนหรือ ดำเนินกิจการโดยง่าย) (พ.ธ. หน้า ๑๑๔)

ผัสสะ หรือ สัมผัส การถูกต้อง การกระทบ ความประจวบกันแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และ วิญญาณ มี ๖ คือ ๑. จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา + รูป + จักขุ -วิญญาณ) ๒. โสต สัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู + เสียง + โสตวิญญาณ) ๓. ขานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก + กลิ่น + ขานวิญญาณ) ๔. ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น + รส + ชิวหาวิญญาณ) ๕. กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย + โผฏฐัพพะ + กายวิญญาณ) ๖. มโนสัมผัส (ความ กระทบทางใจ คือ ใจ + ธรรมารมณ์มโนวิญญาณ) (พ.ธ. หน้า ๒๓๓)

ผู้วิเศษ หมายถึง ผู้สำเร็จ ผู้มีวิทยากร (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕) พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระอนุพุทธะ ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน (พ.ศ. หน้า ๓๗๔)

พระปัจเจกพุทธะ พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มีได้สั่งสอนผู้อื่น (พ.ศ. หน้า ๑๖๒)

พระพุทธคุณ ๙ คุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ ได้แก่ ๑. เกอรรห เป็นผู้ไกลจากกิเลส ๒. สมมาสัมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ๓. วิชาจรณสมปนโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ๔. สุคโต เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ๖. อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ๗. สตถา เทวมนุสสาน เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ เป็นผู้รู้ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๙. ภควา เป็นผู้มีโชค มีความเจริญ จำแนก ธรรมสั่งสอนสัตว์ (พ.ศ. หน้า ๑๙๑)

พระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้โดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ทานผู้รู้ดี รู้ชอบด้วยตนเองก่อนแล้ว สอนประชุมชนให้ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระภิกษุ ชายผู้ได้อุปสมบทแล้ว ชายที่บวชเป็นพระ พระผู้ชาย แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอหรือผู้มองเห็นภัยในสังขารหรือผู้ทำลายกิเลส ดูบริษั ๔ สหธรรมิก บรรพชิต อุปสัมบัน ภิกษุสาวกรูปแรก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ (พ.ศ. หน้า ๒๐๔)

พระรัตนตรัย รัตนะ ๓ แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ อย่าง คือ ๑ พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ๒. พระธรรม (คำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) ๓. พระสงฆ์หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง สอนของพระพุทธเจ้า) (พ.ธ.หน้า ๑๑๖)

พระสงฆ์ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง ท่านผู้ตรัสรู้เอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตาม (พ.ศ. หน้า ๑๘๙)

พระอนุพุทธะ หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้สดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง สอน ได้แก่พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย (พ.ศ. หน้า ๓๗๔)

พระอริยบุคคล หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ท่านผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีโสดาปัตติผล เป็นต้น มี ๔ คือ

๑. พระโสดาบัน
๒. พระสกทาคามี (หรือสกิทาคามี)
๓. พระอนาคามี
๔. พระอรหันต์

แบ่งพิสดารเป็น ๘ คือ

- พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล ๑
 พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผล ๑
 พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผล ๑
 พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผล ๑ (พ.ศ. หน้า ๓๘๖)

พราหมณ์ หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ; พราหมณ์เป็นวรรณะ นักบวชและเป็นเจ้าพิธี ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พละ ๔ กำลัง พละ ๔ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่ต้องหวาดหวั่นภัยต่างๆ ได้แก่ ๑. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ๒. วิริยพละ กำลังคือความเพียร ๓. อนวัชชพละ กำลังคือการ กระทำที่ไม่มีโทษ ๔. สังคหพละ กำลังการสังเคราะห์คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ – ๑๘๖)

พละ ๕ พละ กำลัง พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวก โปธิปกิยธรรม มี ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ – ๑๘๖)

พุทธกิจ ๕ พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ คือ ๑. ปุพฺพณฺเห ปณฺชปาตฺจ ตอนเช้าเสด็จออก ปิณฺชปาต เพื่อโปรดสัตว์โดยการสนทนาธรรมหรือการแสดงหลักธรรมให้เข้าใจ ๒. สายณฺเห ธมฺมเทศน ตอนเย็น แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาเฝ้าบริเวณที่ประทับ ๓. ปิโทเส ภิกฺขุโอวาท ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระสงฆ์ ๔. อพฺพลตฺเต เทวปฺพน ตอนเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาแก่พวก เทวดา ๕. ปจฺจุเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกน ตอนเช้ามืด จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์โลก ว่าผู้ใดมีอุปนิสัยที่จะบรรลุธรรมได้(พ.ศ. หน้า ๑๘๙ -๑๙๐)

พุทธคุณ คุณของพระพุทธเจ้า คือ ๑. ปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) ๒. วิสุทธิคุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) ๓. กรุณาคุณ (พระคุณ คือ พระมหากรุณา) (พ.ศ. หน้า ๑๙๑)

ภพ โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ภาวะชีวิตของสัตว์มี ๓ คือ ๑. กามภพ ภพของผู้ยังแสวงกามคุณ ๒. รูปภพ ภพของผู้เข้าถึงรูปฌาน ๓. อรูปภพ ภพของผู้เข้าถึงอรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๑๙๘)

ภavana ๔ การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑. กายภาวนา ๒. สีสภาวนา ๓. จิตตภาวนา ๔. ปัญญาภาวนา (พ.ศ. หน้า ๘๑ – ๘๒) ภูมิ ๓๑ ๑. พื้นเพ พื้น ที่ดิน แผ่นดิน ๒. ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี ๓๑ ภูมิ ได้แก่ อบายภูมิ ๔ (ภูมิ ที่ปราศจากความเจริญ) -นिरยะ (นรก) – ตีรจฉานโยนิ (กำเนิดตีรจฉาน) – ปกติ วิสัย (แดนเปรต) -อสุรกาย (พวกอสูร) กามสุคติภูมิ ๗ (กามาวจรภูมิที่เป็นสุคติ ภูมิที่เป็นสุคติซึ่งยังเกี่ยวข้องกับกาม) -มนุษย์ชาวมุขย์ – จาตุมหทาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ท้าวหาราช ๔ ปกครอง) - ดาวดึงส์แดน แห่งเทพ ๓๓ มีท้าวสักกะเป็นใหญ่ (แดนแห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์ - ดุสิต (แดนแห่งผู้ เอิบอิ่มด้วยสิริสมบัติของตน) -นิมมานรดี (แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการ เนิรมิต) -ปรนิมมิตวสวัตตี (แดนแห่งเทพผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้ (พ.ศ. หน้า ๓๑๖-๓๑๗)

โกคอาทียะ ๕ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโกคทรัพย์ในการที่จะมีหรือเหตุผลในการที่จะมีหรือครอบครองโกค ทรัพย์๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒. บำรุงมิตร สหายและร่วมกิจกรรมการทำงานให้เป็นสุข ๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย ๔. ทำพลี คือ ญาติพลี สงเคราะห์ ญาติ อติถิพลี ต้อนรับแขก ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ ราชพลี บำรุงราชการ เสียภาษี เทวตาพลี สักการะบำรุงสิ่งที่เชื่อถือ ๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติชอบ (พ.ศ. หน้า ๒๐๒ -๒๐๓)

มงคล สิ่งที่ทำให้มีโชคดีตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญมงคล ๓๘ ประการ หรือ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล (มงคลอันสูงสุด) ๓๘ ประการ (ดูรายละเอียดมงคลสูตร) (พ.ศ. หน้า ๒๑๑)

มิจฉาวณิชา ๕ การค้าขายที่ผิดศีลธรรมไม่ชอบธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. สัตตวณิชา ค้าอาวุธ ๒. สัตตวณิชา ค้ามนุษย์ ๓. มังสวณิชา เลี้ยงสัตว์ไว้ขายเนื้อ ๔. มัชชวณิชา ค้าขายน้ำเมา ๕. วิสวณิชา ค้าขายยาพิษ (พ.ศ. หน้า ๒๓๓)

มรรคมืองค์ ๘ ขอบปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เรียกเต็มว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ ๑. สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ดาริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ (พ.ศ. หน้า ๒๑๕)

มิจฉัตตะ ๑๐ ภาวะที่ผิด ความเป็นสิ่งที่ผิด ได้แก่ ๑. มิจฉาทิฐิ (เห็นผิด ได้แก่ความเห็นผิดจากคลองธรรมตาม หลักกุศลกรรมบถ และความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์) ๒. มิจฉาสังกัปปะ (ดาริผิด ได้แก่ ความดาริที่เป็นอกุศลทั้งหลาย ตรงข้ามจากสัมมาสังกัปปะ) ๓. มิจฉาวาจา (วาจาผิด ได้แก่วจี ทุจริต๔) ๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำความผิด ได้แก่กายทุจริต ๓) ๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด ได้แก่ เลี้ยงชีพในทางทุจริต) ๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด ได้แก่ความเพียรตรงข้ามกับสัมมาวายามะ) ๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด ได้แก่ความระลึกถึงเรื่องราวที่ล่วงแล้ว เช่น ระลึกถึงการได้ทรัพย์การได้ยศ เป็นต้น ในทางอกุศล อันจัดเป็นสติเทียม) เป็นเหตุชักนำใจให้เกิดกิเลส มีโลภะ มานะ อสสา มัจฉริยะ เป็นต้น ๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งใจผิด ได้แก่ตั้งใจเพ่งเล็ง

จดจ่อปักใจแน่วแน่ในกามราคะ พยาบาท เป็นต้น หรือเจริญสมาธิแล้ว หลงเพลิน ติดหมกมุ่น ตลอดจนนำไปใช้ผิดทาง ไม่เป็นไป เพื่อญาณทัสสนะ และความหลุดพ้น) ๙. มิจฉาญาณ (รู้ผิด ได้แก่ความหลงผิดที่แสดงออกในการ คิดอุบายทำความชั่วและการพิจารณาทบทวน ว่า ความชั่วนั้นๆ ตนกระทำได้อย่างดีแล้ว เป็นต้น) ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (พ้นผิด ได้แก่ยังไม่ถึงวิมุตติ สำคัญว่าถึงวิมุตติ หรือสำคัญผิดในสิ่งที่ มิใช่วิมุตติ(พ.ธ. หน้า ๓๒๒)

มิตรปฏิรูป คนเทียมมิตร มิตรเทียม มิใช่มิตรแท้มี ๔ พวก ได้แก่ ๑. คนปกกลอก มีลักษณะ ๔ คือ ๑.๑ คิดเอา ได้ฝ่ายเดียว ๑.๒ ยอมเสียแต่น้อย โดยหวังจะเอาให้มาก ๑.๓ ตัวเองมีภัย จึงมา ทำกิจของเพื่อน ๑.๔ คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตน ๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ คือ ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่ผ่านมาแล้วมาปราศรัย ๒.๒ ดีแต่อ้างสิ่งที่ยังมีดี แต่อ้างสิ่งที่ยังไม่มีมา ปราศรัย ๒.๓ สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างแต่เหตุ ขัดของ ๓. คน หัวประจบมีลักษณะ ๔ คือ ๓.๑ จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๓.๒ จะทำดีก็คล้อยตาม ๓.๓ ต่อหน้า สรรเสริญ ๓.๔ ลับหลังนินทา ๔. คนชวนฉิบหายมีลักษณะ ๔ ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน ๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไป เล่นการพนัน (พ.ธ. หน้า ๑๕๔ – ๑๕๕)

มิตรน้ำใจ ๑. เพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย ๒. เพื่อนมีสุขพลอยดีใจ ๓. เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้ง แก้ไขให้ ๔. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน (พ.ศ. หน้า ๒๓๔)

รูป ๑. สิ่งที่ต้องสลายไปเพราะปัจจัยต่างๆ อันขัดแย้ง สิ่งที่เป็นรูปร่างพร้อมทั้งลักษณะอาการของมัน สวน ร่างกาย จำแนกเป็น ๒๘ คือ มหาภูตรูป หรือธาตุ ๔ และอุปาทายรูป ๒. อารมณ์ที่รู้ได้ ด้วยจักขุ สิ่งที ปรากฏแก่ตา ขอ ๑ ในอารมณ์ ๖ หรืออายตนะภายนอก ๓. ลักษณะนามใช้ เรียกพระภิกษุสามเณร เช่น ภิกษุรูปหนึ่ง (พ.ศ. หน้า ๒๕๓)

วิญญู ๓ หรือไตรวิญญูการวนเวียน การเวียนเกิด เวียนตาย การเวียนว่ายตายเกิด ความเวียนเกิดหรือ วนเวียน ด้วยอำนาจกิเลส กรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรม แล้วยอมได้ผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรมแล้วเสวยผล กรรมหมุนเวียนต่อไป (พ.ธ. หน้า ๒๖๖)

วาสนา อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคล ซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรม มาเป็น เวลานานจนเคยชินติดเป็นพื้นประจำตัว แม้จะละกิเลสได้แล้ว แต่ก็อาจจะละ อาการกายวาจาที่ เคยชินไม่ได้เช่น คำพูดติดปาก อาการเดินที่เร็วหรือเดินต้วมเตี้ยม เป็นต้น ท่านขยายความว่า วาสนา ที่เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอัพยาगत คือ เป็นกลางๆ ไม่ดี ไม่ชั่วก็มี ที่เป็นกุศลกับอัพยาगत นั้นไม่ต้องละ แต่ที่เป็นอกุศลซึ่งควรจะละนั้น แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เขาถึงอบาย กับส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดอาการแสดงออกทางกาย วาจาแปลกๆ ต่างๆ ส่วนแรก พระอรหันต์ทุกองค์ ละได้แต่ส่วนหลังพระพุทธรเจ้าท่านนั้นละได้ พระอรหันต์อื่นละไม่ได้จึงมีคำกล่าววว่าพระพุทธรเจ้าท่านนั้นละกิเลสทั้งหมดได้พร้อมทั้งวาสนา; ในภาษาไทย คำว่าวาสนามีความหมายเพี้ยนไป กลายเป็น อำนาจบุญเก่า หรือกุศลที่ทำให้ ได้รับลาภยศ

วิปัสสนาญาณ ๙ ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเข้าในวิปัสสนา เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจ สภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ได้แก่ ๑. อุทยัพพยานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความ เกิดและดับของเบญจขันธ์ ๒. ภังคานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความ สลาย เมื่อเกิดดับก็ คำนึงเด่นชัด ในสวันดับของสังขารทั้งหลาย ต้องแตกสลายทั้งหมด ๓. ภยตูปฏฐานญาณ คือ ญาณ อันมองเห็นสังขาร ปรากฏเป็นของนากลัว ๔. อาทีนยานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงเห็นโทษ ของสังขารทั้งหลาย ว่าเป็นโทษบกพร่องเป็นทุกข์ ๕. นิพพิทานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึง เห็นความหมายของสังขาร ไม่เพลินเพลิน ติดใจ ๖. มุญจितุกัมมตาญาณ คือ ญาณอันคำนึงด้วย ใครพ้นไปเสีย คือ หมายถึงสังขารทั้งหลาย ปรารถนาที่จะพ้นไปเสีย ๗. ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงพิจารณาหาทาง เมื่อต้องการจะพ้นไปเสีย เพื่омองหาอุบายจะปลดปล่อยออกไป ๘. สังขารูปেকชาญาณ คือ ญาณ อันเป็นไปโดยความเป็นกลางต่อสังขาร คือ พิจารณาสังขารไมยินดี ยินร้ายในสังขารทั้งหลาย ๙. สังจานุโลมิกญาณ หรือ อนุโลมญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลม แก่การหยั่งรู้ริยัสส แล้วแล้วมรรคญาณให้สำเร็จความเป็นอริยบุคคลต่อไป (พ.ศ. หน้า ๒๗๖ – ๒๗๗)

วิมุตติ ๕ ความหลุดพ้น ภาวะไรกิเลส และไม่มีทุกข์มี ๕ ประการ คือ ๑. วิกัมภณวิมุตติ ดับโดยข่มไว้ คือ ดับกิเลส ๒. ตทังควิมุตติ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับธรรมที่ตรงกันข้าม ๓. สมุจเฉทวิมุตติ ดับด้วยตัดขาด ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ๔. ปฏิปัสสทธิวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ โดยอาศัย โลกุตตรมรรคดับกิเลส ๕. นิสรณวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัยโลกุตตรธรรมดับกิเลสเด็ดขาด เสร็จสิ้น (พ.ศ. หน้า ๑๙๔)

โลกบาลธรรม ธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. หิริ๑๑ ความอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว ๒. โอตตปปะ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว และ ผลของกรรมชั่ว (พ.ศ. หน้า ๒๖๐)

ฤๅษี หมายถึง ผู้แสวงธรรม ได้แก่นักบวชนอกพระศาสนาซึ่งอยู่ในป่า ซีไพร ผู้แต่งคัมภีร์พระเวท(พ.ศ. หน้า ๒๕๖)

สติปฐฐาน ๔ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่งนั้นๆ มันเป็นของมันเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปฐฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียง กาย ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา) ท่านจำแนกวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ กำหนด ลมหายใจ ๑ อิริยาบถ กำหนดรู้ทันอิริยาบถ ๑) สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำความ เคลื่อนไหวทุกอย่าง ๑) ปฏิกุลมณสิการ พิจารณาสวนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเขา เป็นร่างกายนี้ ๑) ธาตุมนสิการ พิจารณาเห็นร่างกายของตน โดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ

๒. เวทนานุปัสสนาสติปฐฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียง เวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉยๆ ก็ดี ทั้งที่ เป็นสามิสและเป็นนิรามิสตามที่ เป็นไปอยู่ขณะนั้นๆ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ ใดๆ อย่างเป็นไป อยู่ในขณะนั้นๆ

๔. ัมมานุปัสสนาสติปฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของเรา) คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่นิวรณ์ ๕ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ โพชฌงค์ ๗ อริยสัจ ๔ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่เกิดขึ้น เจริญ บริบูรณ์และดับได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้นๆ (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

สมณะ หมายถึง ผู้สงบ หมายถึงนักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้ระดับบาป ได้แก่พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นพระอริยบุคคล (พ.ศ. หน้า ๒๙๙)

สมบัติ ๔ คือ ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ ๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติถึงพร้อม ด้วยคติ หรือคติให้คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูลตลอดจนในระยะ สิ้น คือ ดาเนนชีวิตหรือไปในถิ่นที่อำนวย ๒. อุบัติสมบัติ สมบัติแห่งร่างกายถึงพร้อมด้วยร่างกายคือ มีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาทำทางดี น่ารัก น่ายินเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง ๓. กาล สมบัติสมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาลหรือกาลให้คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีคุณธรรมยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่วตลอดจนในระยะเวลานั้น คือ ทำอะไรถูก กาลเวลา ถูกจังหวะ ๔. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือ๑๑๒ กิจการให้เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความสามารถของตน ทำการถึง ขนาดถูกหลักครบถ้วน ตามเกณฑ์ หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ทำครึ่งๆ กลางๆ หรือเหยาเยาะเหยาเยะ หรือไม่ ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ (พ.ธ. หน้า ๑๖๑ – ๑๖๒)

สมบัติ ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมบัติมีหลายอย่าง เช่น ญาณสมบัติ ผลสมบัติ อนุปปพวิหาร สมบัติ (พ.ศ. หน้า ๓๐๓)

สติ ความระลึกได้นึกได้ความไม่เผลอ การคุมใจได้กับกิจ หรือคุมจิตใจไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จาการที่ทา และคำพูดแม่นยำได้(พ.ศ. หน้า ๓๒๗)

สังฆคุณ ๙ คุณของพระสงฆ์ ๑. พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ๒. เป็นผู้ปฏิบัติตรง ๓. เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง ๔. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ๕. เป็นผู้ควรแก่การค้ำับ คือ ควรกับของที่เขานำมาถวาย ๖. เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ ๗. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ควรแก่ของทำบุญ ๘. เป็นผู้ควร แก่การกระทำอัญชลี ควรแก่การกราบไหว้ ๙. เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งปลูกฝัง และเผยแผ่ความดีที่ยอดเยียมของโลก(พ.ธ. หน้า ๒๖๕-๒๖๖)

สังเวชนียสถาน สถานที่ที่ตั่งแห่งความสังเวช ที่ทำให้เกิดความสังเวช มี ๔ คือ ๑. ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ อุทยานลุมพินี ปัจจุบันเรียกลุมพินีหรือรุมมินเด (Lumbini หรือ Rummidei) ๒. ที่พระพุทธเจ้า ตรัสรู้คือ ควงโพธิ์ ที่ตำบลพุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodh – Gaya) ๓. ที่พระพุทธเจ้าแสดง ปฐมเทศนา คือป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ ๔. ที่พระพุทธเจ้า ปรีณิพพาน คือที่สาละวันทยาน เมืองกุสินารา หรือกุสินคร บัดนี้เรียกกาเซีย (Kasia หรือ Kusinagara) (พ.ศ. หน้า ๓๑๗)

สันโดษ ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ผ่านุ่งห่ม อาหารที่นอนที่นั้ง และยาตามมีตามได้ ยินดี ของของตน การมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยเพียรพยายามอันชอบธรรม ของตน ไฉไล ไฉริยาใคร (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สัปปุริสธรรม ๗ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ๑. ฉัมมัตตา คือ ความรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง ๒. อัตถัตตา คือ ความรู้จักผล คือรู้ความมุ่งหมาย ๓. อัตตัตตา คือ ความรู้จักตน คือ รู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น ๔. มัตตัตตา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี ๕. กาลัตตา คือ ความ รู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ๖. ปริสัณฺฑตา คือ ความรู้จัก บริษัคือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ ประชุม ๗. ปุคคัลลัตตา หรือ ปุคคัลปโรปปริณฺฑตา คือ ความรู้จักบุคคล คือความแตกต่างแห่งบุคคล (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ตระหนักรู้ชัดเขาใจชัด ซึ่งสิ่งนั้นได้มักมากุกับสติ (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั่งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกอีก อย่างว่า “สาราณียธรรม” ๑. เมตตากายกรรม มีเมตตากายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒. เมตตาวจีกรรม มีเมตตาวจีกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓. เมตตา มโนกรรม มีเมตตา มโนกรรม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔. สาธารณโกศิ แบ่งปันสิ่งของที่ได้อะไรมาไม่หวัง แหนใช้ผู้เดียว ๕. สีสสามัญญ ตา มีความประพฤติร่วมกันในขอที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ๖. ภิภูมฺมสามัญญตา มีความเห็นชอบดีงาม เช่นเดียวกับหมูคณะ (พ.ศ. หน้า ๒๓๓-๒๓๕)

ศรัทธา ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม (พ.ศ. หน้า ๒๙๐)

สงเคราะห์การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล (พ.ศ. หน้า ๒๒๘)

สังคหวัตถุ ๔ เรื่องสงเคราะห์กัน คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้หลักการสงเคราะห์คือ ช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก ได้แก่สังคัมแห่งหมูสัตว์ไว้ดุจสลักเกาะยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถ และวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก น่านิยมนับถือ ๓. อัตถจริยา บาเพ็ญประโยชน์ ๔. สมานัตตนา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๑๐)

สัมมัตตะ ความเป็นถูก ภาวะที่ถูก มี ๑๐ อย่าง ๘ ข้อตน ตรงกับองค์มรรคทั้ง ๘ ข้อ เพิ่ม ๒ ข้อท้ายคือ ๙. สัมมาญาณ รู้ชอบได้แก่ผลญาณ และปัจจเวกขณญาณ ๑๐. สัมมาวิมุติ พ้นชอบได้แก่ อรหัตตผลวิมุติ; เรียกอีกอย่าง อเสขธรรม ๑๐ (พ.ศ. หน้า ๓๒๙)

อนัตตา ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน (พ.ศ. หน้า ๓๖๖)

อบายมุข ของทางของความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อยยับแห่งโรคทรัพย์ทางแห่งความพินาศ (พ.ศ. หน้า ๓๗๗)

อบายมุข ๔ ๑. อิตถิธุดตะ (เป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง) ๒. สุราธุดตะ (เป็นนักเลงสุรา นักดื่ม) ๓. อักขธุดตะ (เป็นนักการพนัน) ๔. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว) (พ.ศ. หน้า ๓๗๗)

อบายมุข ๖ ๑. ติดสุราและของมีเงินมา ๑.๑ ทรัพย์หมดไปๆ เห็นชัดๆ ๑.๒ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑.๓ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑.๔ เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง ๑.๕ ทำให้ไม่รู้อาย ๑.๖ ทอนกำลังปัญญา ๒. ชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่างคือ ๒.๑ ชื่อว่าไม่รักษาตน ๒.๒ ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๒.๓ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๒.๔ เป็นที่ระแวงสงสัย ๒.๕ เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือขาลื้อ ๒.๖ เป็นที่มาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก ๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการทำงานเสื่อม เสียเพราะมีใจกังวลคอยคิดจ้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้นๆ ทั้ง ๖ กรณีคือ ๓.๑ ราที่ไหนไปทีนั้น ๓.๒ – ๓.๓ ขี้บรอง ดนตรี เสภา เพลงเถิดถึงทีไหนไปทีนั้น ๔. ติดการพนัน มีโทษ ๖ คือ ๔.๑ เมื่อ ชนะยอมกอเวอร์ ๔.๒ เมื่อแพ้ก็เสียดาทรัพย์ที่เสียไป ๔.๓ ทรัพย์หมดไปๆ เห็นชัดๆ ๔.๔ เขาที่ ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ ๔.๕ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ๔.๖ ไม่เป็นที่ พึงประสงค์ของผู้ ที่จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ได้ ๕. คบคนชั่วมีโทษโดยนำไปให้กลายเป็นคนชั่วอย่างทีตนคบทั้ง ๖ ประเภทคือ ได้เพื่อนที่จะนำไปให้กลายเป็น ๕.๑ นักการพนัน ๕.๒ นักเลงหญิง ๕.๓ นักเลงเหลา ๕.๔ นักลวงของปลอม ๕.๕ นักหลอกลวง ๕.๖ นักเลงหัวไม้ ๖. เกียจคร้านการงาน มีโทษโดยทำให้ยกเหตุต่างๆ เป็นข้ออ้างผัดผ่อน ไม่ทำ การงานโรคให้มี ก็ไม่เกิด โรคที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือ ให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๖.๑ – ๖.๖ หนาวนัก ร้อนนัก เย็นไป แล้ว ยังเข้านัก หิวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำงาน (พ.ศ. หน้า ๑๗๖ – ๑๗๘)

อธิปไตย ๓ ความเป็นใหญ่มี ๓ อย่าง คือ ๑. อัตตาธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ถือตนเป็นใหญ่กระทำการ ด้วยปรารถนาเป็นประมาณ ๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ถือโลกเป็นใหญ่กระทำการ ด้วยปรารถนาของโลกรเป็นประมาณ ๓. ธัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนาความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (พ.ศ. หน้า ๑๒๗-๑๒๘)

อริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้างถึงกลายเป็นอริยะมี ๔

คือ ๑. ทุกข์ความทุกข์สภาพที่ทนได้ยาก สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์

๒. ทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และ วิวาทตัณหา) กาจัตตอวิชชา สารอกตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือ นิพพาน) ๓. ทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์ได้แก่ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เขาถึง เมื่อกาจัตตอวิชชา สารอก ตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ เป็นอิสระ คือ นิพพาน) ๔. ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ข้อ ปฏิบัติให้ถึงความดับ ทุกข์ ได้แก่อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมี องค์ ๘ นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๘๑)

สังคมศาสตร์ การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

คุณธรรม (virtue) และจริยธรรม(moral or morality or ethics) คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี จริยธรรมมีความหมายเช่นเดียวกับศีลธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อ ประพฤติกรรมปฏิบัติความ ประพฤติหรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต ดังนั้น คุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ในการครองชีวิต หรือคุณธรรมตาม กรอบจริยธรรม ส่วนศีลธรรมและจริยธรรม มีความหมาย ไกลเคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่ เน้นสภาพ ลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกถึง ความดีงาม ส่วนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ ความประพฤติหรือการปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ใน ความหมายนัยเดียวกันและมักใช้คำสอง คำดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและ จริยธรรม นั่นคือมีความหมายเน้นทั้งสภาพ ลักษณะหรือ คุณสมบัติ และความประพฤติอันดี งาม เป็นที่ยอมรับของสังคม (โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ศูนย์ คุณธรรม หน้า ๑๑ -๑๒)

การเมือง ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจในการจัดระเบียบสังคมเพื่อประโยชน์และความ สงบ สุขของสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยรวมทั้งหมดในส่วนของชีวิตในพื้นที่หนึ่ง ที่ เกี่ยวของ กับอำนาจ อำนาจชอบธรรม หรืออิทธิพล และมีความสามารถในการดำเนินการได้ ข้อมูล สิ่งที่ได้รับรู้และยังไม่มีการจัดประมวลให้เป็นระบบ เมื่อจัดระบบแล้วเรียกว่า สารสนเทศ

คานิยม การกำหนดคุณค่าและพัฒนาจนเป็นบุคลิกภาพประจำตัว

คุณค่า ลักษณะที่พึงประสงค์เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็น คุณค่า ทางสุนทรียศาสตร์สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มียุคคุณค่า คุณค่าเป็นสิ่งที่ เปลี่ยนแปลงได้ คุณค่าเปลี่ยนไปได้ตามเวลา และคุณค่านั้นก็เปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการ ของความเจริญ

บทบาท การกระทำที่สังคมคาดหวังตามสถานภาพที่บุคคลครองอยู่

หน้าที่ เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สถานภาพ ตำแหน่งที่แต่ละคนครองอยู่ในสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาหนึ่ง

บรรทัดฐาน ข้อตกลงของสังคมที่กำหนดให้สมาชิกประพฤติ ปฏิบัติ บางที่เรียกปทัสถาน สามารถใช้ บรรทัด ฐานของสังคม (social norms) เป็นมาตรฐานความประพฤติในทางจริยธรรมได้ซึ่ง แยกออกเป็น ก. วิถีประชา (folkways) ได้แก่แบบแผนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่สังคม ยอมรับ และ ได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมา มักเกี่ยวข้องกับเรื่องการดำเนินชีวิต และในสวน ที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรมจะไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดแน่นอนตายตัว ข. กฎศีลธรรมหรือจารีต (mores) เป็นมาตรฐานความประพฤติของสังคมที่มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมที่เข้มข้น ในกรณีมีผู้ฝ่าฝืนอาจมีการ ลงโทษ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่มีลายลักษณ์อักษรก็ ตาม เช่น การลวนลามสตรีใน ชนบท ต้องลงโทษด้วยการเสียผี ค. กฎหมาย (law) เป็น มาตรฐานความประพฤติที่รัฐกำหนดให้สมาชิกของรัฐพึงปฏิบัติหรือ ละเว้นการปฏิบัติ และ กำหนดวิธีการปฏิบัติลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

สิทธิ ขอเรียกร้องของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สิทธิทางศีลธรรม เป็นขอเรียกร้องทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ ประเพณี เป็นความ ประพฤติของคนหมู่นึง อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบทอดกันมานาน

ประเพณี คือ กิจกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนหรือสังคมหนึ่งที่เกิดขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใด จุดประสงค์ หนึ่ง และกำหนดการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาแน่นอนสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เป็นประเพณี อาจ มองได้อีกประการหนึ่งว่าเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มเฉพาะหรือทางศาสนา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights sinv UDHR) คือ การประกาศ เจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบ เบื้องต้นเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุม สมัชชาใหญ่แห่ง สหประชาชาติ ให้การรับรองตามขอมติที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ โดยประเทศไทย ออกเสียงสนับสนุน

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เป็นการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเรื่อง เกี่ยวกับ ความเป็นมา ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการ สร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ของมนุษยชาติโลก ความสำคัญ และผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและ มนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สัมมาชีพ การประกอบอาชีพสุจริตและเหมาะสมในสังคม

ประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ หรือผลการกระทำที่ได้ผลออกมาดีกว่าเดิม รวมทั้ง การใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดความสูญเสียเปล่าหรือความสูญเสีย ทรัพยากรต่างๆ พิจารณาได้จากเวลา แรงงาน วัตถุดิบ เครื่องจักร ปริมาณและคุณภาพ ฯลฯ

ประสิทธิผล ระดับความสำเร็จของวัตถุประสงค์หรือ ผลสำเร็จของงาน

สินค้า หมายความว่าสิ่งของที่ซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติ หรือ เป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม ภูมิ ปัญญา ส่วนหนึ่งของประเพณี หรือเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวก็ได้เช่น พิธีถวายสังฆทาน พิธีบวช นาค พิธีบวชลูกแก้ว พิธีขอฝน พิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน

มนุษย์ชาติ การเกิดเป็นมนุษย์มาจาก มนุษย์ผู้มีจิตใจสูง กับชาติ = เกิด โดยปกติหมายถึง มนุษย์ทั่วไป

มรรยาท พฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าควรประพฤติเป็นวัฒนธรรม วัดจากความเหมาะสมและไม่เหมาะสม

ระบบ การนำส่วนต่างๆ มาปรับเรียงต่อให้ทำงานประสานต่อเนื่องกันจนดูเป็นสิ่งเดียวกัน กระบวนการ กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง วิเคราะห์ การแยกแยะให้เห็นคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ เศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการกิน การอยู่ของมนุษย์ในสังคม ว่าด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดการผลิต การกระจาย ผลผลิต และการบริโภค

สหกรณ์ แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่าต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ ต้องพร้อม (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่ว ประเทศ ณ ศาลาดุสิดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖)

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งเน้นที่ ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิด ของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการ แสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้เช่นสินค้า ต่างๆ หรือ เป็นสิ่งที่จับต้อง ไม่ได้เช่น บริการ แนวความคิด กรรมวิธีและทฤษฎีต่างๆ เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญามี ๒ ประเภท ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และลิขสิทธิ์ (Copyright) ๑. ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม มีสิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรร่วม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่ง ภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิด จากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็น สินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ ดังกล่าว ๒. ลิขสิทธิ์ คือ งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม งาน ภาพยนตร์หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดีหรือแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ลิขสิทธิ์ยัง รวมทั้งสิทธิข้างเคียง (Neighbouring Right)

เหตุ ภาวะเงื่อนไขที่จำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้น ตามมา เรียกว่า ผล

เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

อำนาจ ความสามารถในการบีบบังคับให้สิ่งหนึ่ง (คนหนึ่ง...) กระทำตามที่ปรารถนา

อิทธิพล อำนาจบังคับที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เอกลักษณ์ ลักษณะที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีที่ใดเหมือน

ตำนาน เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและถูกบันทึกขึ้นภายหลัง

พงศาวดาร คือ การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และราชสำนัก

อดีต คือ เวลาที่ล่วงมาแล้ว ความสำคัญของอดีต คือ อดีตจะครอบงำความคิดและความรู้ของเราอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง อดีตที่เกี่ยวข้องของกับกลุ่มคน/ความสำคัญที่มีต่อเหตุการณ์และกลุ่มคน จะถูกนำมา เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

นักประวัติศาสตร์ เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นจากหลักฐานประเภทต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายและวิธีการคิด ซึ่งงานเขียนอาจนำไปสู่การเป็นวิชาประวัติศาสตร์ได้ในที่สุด

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การร่วมชาติ/รับใช้การเมือง
- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความโดยปราศจากอคติ (bias)

หลักฐานประเภทต่างๆ จะให้ข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งจะนำไปสู่ความจริงในที่สุดโดยมีวิธีการแบ่งประเภทของหลักฐานหลายแบบ เช่น หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแบบหนึ่ง หรือหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง (หรือหลักฐานชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สอง ชั้นที่สาม)อีกแบบหนึ่ง หลักฐานที่จะถูกประเมินว่าน่าเชื่อถือที่สุด คือ หลักฐานที่เกิดร่วมสมัยหรือเกิดโดยผู้ที่ รู้เห็นเหตุการณ์นั้นๆ แต่กระนั้นนักประวัติศาสตร์ก็จะต้องวิเคราะห์ทั้งภายในและภายนอกก่อน ด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้ที่อยู่ร่วมสมัยก็ย่อมมีจุดมุ่งหมายส่วนตัวในการบันทึก ซึ่งอาจทำให้เลือก บันทึกเฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น

อคติ คือ ความลำเอียง ไม่ตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้ที่เป็นนักประวัติศาสตร์จะต้องตระหนักและควบคุมให้ได้

ความเป็นกลาง คือ การมองด้วยปราศจากความรู้สึกอคติจะเกิดขึ้นได้หากเข้าใจธรรมชาติของหลักฐานแต่ละประเภท เข้าใจปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เขียน ผู้บันทึก ประวัติศาสตร์นั้นคือ เขาใจว่าบันทึกเพื่ออะไร เพราะเหตุใด)

ความจริงแท้ (real truth) คือ ความจริงที่คงอยู่แน่นอนอนันตรเป็นจุดหมายสูงสุดที่นักประวัติศาสตร์มุ่งแสวงหาซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจและความจริงที่อยู่เบื้องหลังการเกิดพฤติกรรมและเหตุการณ์ ต่างๆ (ที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง) ซึ่งการแสวงหาความจริงแท้ต้องอาศัยความสมบูรณ์ของ หลักฐานและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ละเอียด ถี่ถ้วน กินเวลายาวนาน แต่นั่นคือภาระหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์

ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์คือ ผู้นำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้เจตคติและทักษะในการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริงและความจริงแท้จะต้องศึกษา ผลงานของนักประวัติศาสตร์และเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยต้อง เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องธรรมชาติของประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องการนับเวลา และการแบ่งช่วงเวลาตามระบบต่างๆ ทั้งแบบไทยสากล ศักราชที่สำคัญๆ ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก และการแบ่งยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานสำหรับการศึกษา หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตระหนักถึง ความสำคัญในความต้องการของเวลา อิทธิพลและความสำคัญของเวลาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึงกระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ซึ่งเกิดจากวิธี วิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์บน พื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย ขั้นตอนต่อไปนี้

หนึ่ง การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุ และผล (ศึกษาอะไร ช่วงเวลาไหน สมัยใด และเพราะเหตุใด)

สอง การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต

สาม การวิเคราะห์หลักฐาน (การตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน) การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล ความเป็นกลาง และปราศจากอคติสี่ การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถาม ด้วยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัดโดยไม่ใช้ค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของคนในอดีต โดยพยายามเข้าใจความคิดของคนในยุค นั้นหรือนาตัวเขาไปอยู่ในยุคสมัยที่ตนศึกษา

หา การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมี ความหมาย พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคม มนุษย์ในบริบทของเวลา และสถานที่ โดยทั่วไปจะแยกเรื่องศึกษาออกเป็นด้านต่างๆ ได้แก่การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาใน กลุ่มสังคม มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ในท้องถิ่น/ประเทศ/ภูมิภาค/โลก โดยมุ่งศึกษาว่าสังคม นั้นๆ ได้ เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึงเกิดความเปลี่ยนแปลง มีปัจจัยใดบ้างทั้งทางด้านภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการหรือการ สร้างสรรค์ วัฒนธรรม และผลกระทบของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในด้านต่างๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาและความต่อเนื่อง

ภูมิศาสตร์เป็นคำที่มาจากภาษากรีก (Geography) หมายถึงการพรรณนาลักษณะของโลกเป็นศาสตร์ทาง พื้นที่ เป็นความรู้ที่วาดด้วยปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในขอบเขตหนึ่ง

ลักษณะทางกายภาพของภูมิศาสตร์ หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง โดยสามารถมองเห็น และวิเคราะห์ไปถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ กับลักษณะของธรณีสัณฐานวิทยาภูมิอากาศวิทยา ภูมิศาสตร์ดิน ชีวภูมิศาสตร์พืช ภูมิศาสตร์สัตว์ ภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หมายถึงวิธีการศึกษา หรือวิธีการวิเคราะห์พิจารณาสำหรับศาสตร์ทาง

ภูมิศาสตร์ ได้ใช้สำหรับการศึกษาพิจารณา คัดวิเคราะห์สังเคราะห์สิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อกันระหว่าง สิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ (Environment) ทางกายภาพ ด้วยวิธีการศึกษา พิจารณาถึงความแตกต่าง ความเหมือนระหว่างพื้นที่หนึ่งๆ กับอีกพื้นที่หนึ่ง หรือระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับภูมิภาคหนึ่ง โดย พยายามอธิบายถึงความแตกต่าง ความเหมือน รูปแบบของภูมิภาค และพยายามชี้แจงเหตุผล แบ่งภูมิภาคเพื่อพิจารณาวิเคราะห์คุณสมบัติสภาพของภูมิภาคเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร

ภูมิศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์และวัฒนธรรม รูปแบบต่างๆ ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัย ทางธรรมชาติ จะเป็นภูมิศาสตร์กายภาพ (Physical Geography) ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ประชากร วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ การเดินทาง การอพยพจะเป็นภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography) ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม การค้า การเมือง จะเป็นภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม (Cultural Geography)

ภูมิอากาศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบอุตุนิยมวิทยา รูปแบบต่างๆ เช่น ภูมิอากาศ แบบร้อนชื้น ภูมิอากาศแบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง ฯลฯ

ภูมิประเทศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผ่นดิน เช่น หิน ดิน ความต่างระดับ ทำให้เกิดภาพลักษณะรูปแบบต่างๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ระบบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม ฯลฯ

ภูมิพฤษศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของพืชพรรณ อากาศ ภูมิประเทศ ดิน สัตว์ป่า ในรูปแบบต่างๆ เช่น ป่าดิบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าทุ่งหญ้า ฯลฯ

ภูมิธรณี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่หิน โครงสร้างทางธรณี ทำให้เกิดรูปแบบทางธรณีชนิดต่างๆ เช่น ภูเขาแบบทับทิว ภูเขาแบบยกตัว ที่ราบน้ำท่วมถึง ชายฝั่งแบบยุบตัว ฯลฯ

ภูมิปฐพี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่หิน ภูมิประเทศลักษณะอากาศ พืชพรรณ ทำให้เกิดดินรูปแบบต่างๆ เช่น แดนดินดำ มอดินแดง ดินทรายจัด ดินกรด ดินเค็ม ดินพรุ ฯลฯ

ภูมิอุทก คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแผ่นดิน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิธรณี พืชพรรณ ทำให้เกิดรูปแบบแหล่งน้ำชนิดต่าง เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร น้ำใต้ดิน น้ำบาดาล ฯลฯ

ภูมิดาราศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของดวงดาว กลุ่มดาว เวลา การเคลื่อนที่โคจรของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ทำให้เกิดรูปแบบปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น การเกิดกลางวันกลางคืน ขั้วขึ้น-ขั้วแรม สุริยุปราคา ตะวันออกเหนือ ตะวันออกใต้ ฯลฯ

ภัยพิบัติ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและกระทำ ของมนุษย์จนชุมชนหรือสังคมที่เผชิญปัญหาไม่อาจรับมือ เช่น ดินถล่ม สึนามิ ไฟป่า ฯลฯ แหล่งภูมิศาสตร์หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึง ทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นที่ตนเองเดียวกันด้วย

เทคนิคทางภูมิศาสตร์ หมายถึง แผนที่ แผนภูมิ แผนภาพ และกราฟ ภาพถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายจาก ดาวเทียม เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อที่สามารถคนขอมูลทางภูมิศาสตร์ได้

มิติทางพื้นที่ หมายถึง การวิเคราะห์พิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ ปัจจัยแวดล้อม และการกระจายของพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งความกว้าง ยาว สูง ตาม ขอบเขตที่กำหนด หรือสมมุติพื้นที่ขึ้นมาพิจารณา

การศึกษารูปแบบทางพื้นที่ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่หรือมิติทางพื้นที่ของ สังคมมนุษย์ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่มีการใช้และกำหนดหน่วยเชิงพื้นที่ ที่ชัดเจน มีการอาศัยเส้นที่เราสมมุติขึ้น อาศัย หน่วยต่างๆ ขึ้นมากำหนดขอบเขต ซึ่งมีองค์ประกอบลักษณะทางกายภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่เด่นชัดสอดคล้องกันเป็นพื้นฐานใน การศึกษา แสวงหาข้อมูล

ภูมิศาสตร์กายภาพ หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับระบบธรรมชาติ ถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการไปตามยุคสมัย โดยมีขอบเขตที่กล่าวถึง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิปฐพี (ดิน) ภูมิอากาศ (ลมฟ้าอากาศ บรรยากาศ) และภูมิพฤกษพืชพรรณ ป่าไม้ธรรมชาติ) รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีผลต่อ ชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์

สิ่งแวดล้อม สิ่งที่อยู่รอบๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น อาทิ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้สัตว์ซึ่งสามารถถูกทำลายได้โดยการขาดความระมัดระวัง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นตัวมนุษย์และผลงาน และมนุษย์สิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ ได้แก่ภูมิอากาศ ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า ธรณีสัณฐาน (ภูเขาและที่ราบ) บรรยากาศ มหาสมุทร แร่ธาตุ และน้ำ

อนุรักษ์ การรักษา จัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือการรักษาป้องกันบางสิ่งไม่ให้เปลี่ยนแปลง สูญหายหรือถูกทำลาย

ภูมิศาสตร์มนุษย์และสิ่งแวดล้อม หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมด้านสังคมทั้งในเมืองและท้องถิ่นการเปลี่ยนแปลงทาง สิ่งแวดล้อม สาเหตุและผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม

กรอบทางพื้นที่ (Spatial Framework) หมายถึง การวางข้อกำหนดหรือขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษาเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรือแบบรูปแบบกระจายของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกส่วนใดส่วนหนึ่ง เพื่อให้เราเข้าใจ ลักษณะโลกของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์กรอบพื้นที่ของโลกที่มีลักษณะเป็นภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชนท้องถิ่น ฯลฯ สำหรับการวิเคราะห์หรือศึกษาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เฉพาะเรื่อง

รูปแบบทางพื้นที่ (Spatial Form) หมายถึง ข้อเท็จจริง เครื่องมือ หรือวิธีการ โดยเฉพาะกลุ่มของข้อมูลที่ได้มา เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางพื้นที่แบบรูปแบบของการกระจาย การกระทำระหว่างกัน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ

พื้นที่หรือระหว่างที่(Space) หมายถึง ขอบเขตทางพื้นที่ในการวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์เป็นการศึกษาพื้นที่ ในมิติต่างๆ ตามระหว่างที่ (Spatial study) ที่กำหนดขึ้นมีขอบเขตชัดเจน อาจจะมีการกำหนดเป็น เขตบริเวณ สถานที่ นำมิติของความกว้าง ความลึก ความสูง ความยาว รวมทั้งมิติทางเวลา ในเขต พื้นที่ต่างๆ ตามที่เรากำหนด ขอบเขตระหว่างที่ ด้วยเครื่องมือ เส้นสมมติ และเทคนิคทางภูมิศาสตร์ต่างๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ อาจจะทำเป็นเขต ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ทองถิ่น ฯลฯ ที่เฉพาะเจาะจงไป มีการพิจารณา วิเคราะห์ถึงการกระจายและสัมพันธภาพ ของมนุษย์ บนผิวโลก และลักษณะทางพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และการที่ใช้ประโยชน์ จากพื้นโลกสัมพันธ์จากถิ่นฐานของมนุษย์และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธภาพระหว่าง สังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Area difference)

มิติสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง หมายถึง การศึกษาความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมมนุษย์ในแต่ละ สถานที่ ในฐานะที่ความแตกต่างและเหมือนกันนั้นอาจมีความเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างและความ เหมือนกันในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และ การศึกษาภูมิทัศน์ที่แตกต่างกันในเรื่ององค์ประกอบ ปัจจัย ตลอดจนแบบรูปการกระจายของมนุษย์ บนพื้นโลก และการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก เหตุไรมนุษย์จึงใช้ประโยชน์จากพื้นโลก แตกต่างกันในสถานที่ต่างกัน และในเวลาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบอย่างไร

ภาวะประชากร รายละเอียดขอเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรในเรื่องสำคัญ ๓ ด้าน คือขนาดประชากร การ กระจายตัวเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบของประชากร ขนาดของประชากร จำนวนประชากรทั้งหมด ของเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง การกระจายตัวเชิงพื้นที่ การที่ประชากรกระจายตัว กันอยู่ในส่วนต่างๆ ของพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึงองค์ประกอบของประชากร ลักษณะต่างๆ ที่มีสวนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากร องค์ประกอบของประชากร เป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของประชากร องค์ประกอบประชากรที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ การสมรส การเปลี่ยนแปลงประชากร องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น

ภาคผนวก

คำสั่งโรงเรียนบ้านวังบวบ

ที่ ๓๙ / ๒๕๖๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา ตามกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ปีการศึกษา ๒๕๖๗
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐)

ตามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓ ได้กำหนดให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา “กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ปีการศึกษา ๒๕๖๗ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) และตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางให้แก่สถานศึกษา ในสังกัดใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยนำไปจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของสถานศึกษาต่อไป

อาศัยอำนาจบังคับบัญชาและอำนาจหน้าที่ตามความในมาตรา ๓๕ และ มาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ อำนาจตามมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อทางราชการ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๗ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังต่อไปนี้

๑.คณะกรรมการดำเนินงาน มีหน้าที่ ทบทวนหลักสูตร วางแผน ปรับปรุง กำหนดรายละเอียด

ของหลักสูตรระดับสถานศึกษา หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๗ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) ตามกรอบสาระท้องถิ่น ความต้องการของนักเรียนและชุมชน วิเคราะห์เนื้อหาสาระที่จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตามตัวชี้วัด มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดทำคู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ พร้อมติดตามการดำเนินการจัดทำหลักสูตรในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อเสนอต่อหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ และผู้บริหารสถานศึกษาต่อไปให้เป็นไปตามความเรียบร้อย ประกอบด้วย

๑.๑ นางสาวเครือวัลย์ จันทสุพรรณ	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังบวบ	ประธานกรรมการ
๑.๒ นางวิไลวรรณ กิตติคุณ	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	รองประธาน
๑.๓ นางพรทิพย์ บัวทอง	หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ปฐมวัย	กรรมการ
๑.๔ นางจินตาวรรณ ไรจชะยะ	หัวหน้ากลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ	กรรมการ
๑.๕ นางสาวนงนุช แดงเย็น	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์	กรรมการ
๑.๖ นางสาวศุภสุดา ชุมนิรัตน์	หัวหน้ากลุ่มสาระภาษาไทย	กรรมการ
๑.๗ นายพงศ์พันธ์ คงสังข์	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	กรรมการ
๑.๘ นายสุเทพ เหมมัน	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพฯ	กรรมการ
๑.๙ นางอุษา ศิริเมฆ	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา	กรรมการ
๑.๑๐. น.ส.อัสมาอี สุขสุวรรณ	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	กรรมการ

๑.๑๑ นางสาวปรีดาวรรณ ยอดสุวรรณ กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม (ป.๑-๓) กรรมการ/เลขานุการ

๒. คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีหน้าที่ ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๗ กำหนดรายละเอียด โครงสร้างตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบให้สอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๐) ตามกรอบสาระ ท้องถิ่น ความต้องการของนักเรียนและชุมชน วิเคราะห์เนื้อหาสาระที่จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตามตัวชี้วัด มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดทำคู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ การ วัดและประเมินผล ให้สอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ รวบรวมเอกสารและจัดทำรูปเล่ม เพื่อให้ทันกำหนดการเปิดใช้ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๗ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ประกอบด้วย

๒.๑ นางพรทิพย์ บัวทอง

- กลุ่มประสบการณ์ การศึกษาปฐมวัย

๒.๒ นางวิไลวรรณ กิตติคุณ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นป.๑ - ๓ /ชั้นป.๔ - ๖
- สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นป.๑ - ๓

๒.๓ นายสุเทพ เหมมัน

- สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นม.๑ - ๓
- กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้น ม.๑ - ๓
- กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม (เศรษฐกิจพอเพียง) ชั้น ม. ๑ - ๓

๒.๔ นางจินตาวรรณ ราชชะยะ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) /ชั้นป.๔ - ๖ / ชั้นม.๑ - ๓
- สาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นป.๔ - ๖

๒.๕ นางสาวนงนุช แดงเย็น

- กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นป.๑ - ๓/ชั้นป.๔ - ๖ / ชั้นม.๑ - ๓

๒.๖ นายพงศ์พันธ์ คงสังข์

- กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นป.๔ - ๖ / ชั้นม.๑ - ๓
- กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ชั้นม.๑ - ๓

๒.๗ นางสาวศุภสุมิตา ชูนิรัตน์

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นป.๑ - ๓ / ชั้น ม. ๑ - ๓
- - กลุ่มสาระการเรียนรู้ เพิ่มเติม วิชา ภาษาพาสก ชั้นป. ๑ - ๓

๒.๘ นางสาวนาเดีย อาคอส๊ะ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นป.๔ - ๖
- กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม (ด้านพุทธ) ชั้นป.๔ - ๖ / ชั้น ม.. ๑ - ๓

๒.๙ นางอุษา ศิริเมฆ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นป.๑ - ๓/ชั้นป.๔ - ๖ / ชั้นม.๑ - ๓

๒.๑๐ นางสาวอัมมมาลี สุขสุวรรณ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้น ป. ๑ - ๓
- กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้น ป. ๔ - ๖
- กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ชั้นป.๔ - ๖

๒.๑๑ นางสาวปรีดาวรรณ ยอดสุวรรณ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ชั้นป. ๑ - ๓
- กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นป.๑ - ๓
- กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม (ด้านทุจริต) ชั้นป. ๑ - ๓

๒.๑๒ นางสาวอานีเชษฐ์ มาหิละ

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ชั้นป.๑ - ๓
- - กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (เพิ่มเติม) ชั้นป. ๔ - ๖

๒.๑๓ นางสาวสิริรัตน์ พรหมภักดิ์

- กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นม.๑ - ๓
- กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม วิชา คอมพิวเตอร์ ชั้นม.๑ - ๓

ทั้งนี้ ให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่งปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่รับผิดชอบเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ทุกประการ

สั่ง ณ วันที่ ๓๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๗

(นางสาวเครือวัลย์ จันทสุพรรณ)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังบวบ